

**HEMŞİRE ADAYLARINDA GÖNÜLLÜ MESLEK SEÇİMİ
İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Veysel ALKIN

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Rukuye AYLAZ

Yüksek Lisans Tezi - 2018

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**HEMŞİRE ADAYLARINDA GÖNÜLLÜ MESLEK SEÇİMİ İLE
TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Veysel ALKIN

**Hemşirelik Anabilim Dalı
Halk Sağlığı Hemşireliği Programı
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.Rukuye AYLAZ**

MALATYA

2018

KABUL VE ONAY SAYFASI

İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan; **Veysel ALKIN** “**Hemşire Adaylarında Gönüllü Meslek Seçimi ile Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki**” konulu bu çalışması, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 09/10/2018

Prof. Dr. Behice ERCİ
İnönü Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Rukuye AYLAZ
İnönü Üniversitesi
Tez Danışmanı
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Semiha AYDIN ÖZKAN
Adıyaman Üniversitesi
Üye

ONAY

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../2018 tarih ve 2018/..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Yusuf TÜRKÖZ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
1.GİRİŞ.....	1
2.GENEL BİLGİLER	3
2.1.Tükenmişlik Kavramı	3
2.2.Tükenmişliğin Boyutları	3
2.2.1.Duygusal Tükenme	3
2.2.2.Duyarsızlaşma.....	3
2.2.3.Kişisel Başarı	4
2.3.Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler.....	4
2.3.1.Bireysel Nedenler	4
2.3.2.Örgütsel Nedenler	5
2.4.Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri	6
2.4.1.Fiziksel Belirtiler	7
2.4.2.Psikolojik Belirtiler.....	7
2.4.3.Davranışsal Belirtiler	7
2.5.Tükenmişliğin Sonuçları.....	8
2.5.1.Tükenmişliğin Birey Üzerindeki Olumsuz Etkileri	8
2.5.2.Tükenmişliğin Çalışma Hayatı Üzerindeki Olumsuz Etkileri	8
2.6.Tükenmişlikle Başa Çıkma Yolları.....	9
2.6.1.Bireysel Düzeyde Başa Çıkma Yöntemleri	9
2.6.2.Örgütsel Düzeyde Başa Çıkma Yöntemleri.....	10
2.7.Öğrencilerde Tükenmişlik	10
2.7.1.Hemşirelik Öğrencilerinde Tükenmişlik	12
2.7.2.İlgili Araştırmalar	12
2.7.3.Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu (MTE-ÖF).....	15
2.8.Meslek Kavramı.....	15
2.8.1.Meslek Seçimi ve Önemi	16
2.8.2.Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler	16

2.8.3.Hemşirelikte Gönüllü Meslek Seçiminin Önemi.....	18
2.9.Halk Sağlığı Açısından Gönüllü Meslek Seçimi ve Tükenmişlik	19
3.MATERYAL VE METOT	20
3.1.Araştırmanın Türü.....	20
3.2.Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	20
3.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	20
3.4.Veriler Toplama Araçları	20
3.4.1.Kişisel Bilgi Formu.....	20
3.4.2.Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu.....	20
3.4.3. Verilerin Toplanması	21
3.5.Verilerin Değerlendirilmesi	21
3.6.Araştırmanın Değişkenleri	21
3.7.Araştırmanın Etik İlkeleri	22
3.8.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	22
4.BULGULAR.....	23
5.TARTIŞMA	32
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	39
KAYNAKLAR	40
EK.1. Özgeçmiş	48
EK.2. Kişisel Bilgi Formu	49
EK.3. Maslach Tükenmişlik Ölçeği Öğrenci Formu	50
EK.4. Etik Kurul Onayı	51

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deneyimleriyle bana katkı sağlayan danışman hocam Sayın, Prof. Dr. Rukuye AYLAZ'a, Sayın, Prof. Dr. Behice ERCİ' ye, tez yazım sürecinde ilgi ve desteğinden ötürü Siirt Üniversitesi SYO Hemşirelik bölüm başkanı Sayın, Dr. Öğr. Üyesi Simla ADAGİDE'ye, sevgi ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen biricik ailem ve araştırmaya katılan değerli öğrencilerimize sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Veysel ALKIN

ÖZET

Hemşire Adaylarında Gönüllü Meslek Seçimi ile Tükenmişlik Düzeyi İlişkisi

Amaç: Bu araştırma hemşire adaylarında gönüllü meslek seçimine ilişkin tükenmişlik düzeyini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Araştırama tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırtmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılı Siirt üniversitesi ve İnönü üniversitesin hemşirelik bölümü birinci ve ikinci öğretimlerinde okuyan son sınıf öğrencileri oluşturdu. Araştırma Kasım 2015 – Ekim2018 tarihleri arasında yürütüldü. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip evrenin tamamı olan 383 öğrenciye ulaşılmak hedeflendi ve 359 kişiye ulaşıldı. Veri toplanmasında araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve Schaufeli ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Çapri, Gündüz ve Gökçakan tarafından yapılan “Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu” kullanıldı. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 21.0 istatistik programı üzerinde, frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama, varyans analizi(anova), t testi, kruskal-wallis ve Cronbach’salpha katsayısı kullanılarak değerlendirildi.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %46.8’i kız, %53.2’si erkektir. Öğrencilerin %63.2’si düz lise, %29.2’si Anadolu-fen lisesi, %5.6 teknik lise ve %1.9’u sağlık lisesi mezunudur. Öğrencilerin %51.8’i bölüme kendi tercihi ile, %31.8’i aile-arkadaş yönlendirmesi ile, %16.4’ü aile-arkadaş tercihi ile yerleşmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%66.3) hemşirelik mesleğini iş bulma kolaylığı sebebiyle tercih etmiştir. Araştırmanın tanımlayıcı verilerinden yaş ve lise türü ile tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olmadığı, cinsiyet ve ekonomik durum ile tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin bölümü tercih etme sebebi ve tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olmadığı saptanmıştır($p<0,05$). Gönüllü meslek seçimi, bölüm hakkında bilgi sahibi olma, bölümden duyulan memnuniyet, mesleğe devam etme isteği ve akademik kariyer yapma isteği ile tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Sonuç: Gönüllü meslek seçimi ile tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerde gönüllü meslek seçiminin önemi konusunda farkındalığın artırılması ve aradaki ilişkinin boyutlarının netleşmesi için bu konudaki bilimsel çalışmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, Hemşire adayı, Gönüllü meslek seçimi

ABSTRACT

Relation of Burnout Level with Volunteer Occupation Selection in Nurse Candidates

Aim: In this research was carried out determine the level of burnout related to volunteer job selection in nursing candidates.

Material and Method: The research is a descriptive type of study. The universe of the study consisted of senior grade students studying in the first and secondary education of the 2015-2016 academic year which in Siirt University and Inönü University nursing department. The survey was conducted between November 2015 - October 2018. In the research was not selected sampling. 383 people who is entire the universe was aimed to reach and 359 people were reached. The "Personal Information Form" prepared by the researcher and the "Maslach Burnout Inventory Student Form" developed by Schaufeli et al. And implemented in Turkish by Çapri, Gündüz and Gökçakan were used for data collection. The data obtained from this study was evaluated using the SPSS 21.0 statistical software at computer. Frequency and percentage distribution, the arithmetic mean, analysis of variance, kruskal-wallis, t-test and Cronbach's alpha coefficient was used for evaluation of the data.

Results: 46.8% of the students participated in the study were girls, 53.2% were male. 63.2% of the students are graduated from high school, 29.2% are from Anatolian-science high school, 5.6% from technical high school and 1.9% from high school of health. 51.8% of the students settled with their own preference, 31.8% with family-friend orientation, and 16.4% with family-friend preference. The majority of the students (66.3%) chose the nursing profession because of the ease of finding a job. There was no significant relationship between age and high school type and burnout level and there was a significant relationship between gender and economic status and burnout level. It was determined that there was no meaningful relationship between students' preference of department and burnout level($p < 0,05$). It has been determined that there is a significant relationship between the voluntary career choice, having information about the department, satisfaction from the department, desire to continue to work and the desire to make an academic career and burnout level($p < 0,05$).

Conclusion: A significant relationship was found between voluntary occupation choice and burnout level. According to the results of this research, it is suggested to increase the awareness about the importance of voluntary occupation selection in the students and to emphasize the scientific studies in this subject in order to clarify the dimensions of the relationship

Keywords: Burnout syndrome, Candidate nurses, Volunteer job selection

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MTE	: Maslach Tükenmişlik Envanteri
MTE-ÖF	:Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu
SYO	: Sağlık Yüksekokulu
TDK	:Türk Dil Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sekil No

Sayfa No

Şekil 4.1.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölüm Tercih Etkenleri..... 28

Şekil 4.2.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölüm Tercih Sebepleri..... 29

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 2.1. Tükenmişlik Belirtileri.....	6
Tablo 4.1. Hemşire Adayı Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı	23
Tablo 4.2. Hemşire Adayı Öğrencilerin Meslek Seçimi ve Mesleğe İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	24
Tablo 4.3. Hemşire Adayı Öğrencilerin MTE-ÖF Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı	25
Tablo 4.4. Tanımlayıcı Özellikler ile MTE-ÖF Alt Boyutlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	26
Tablo 4.5. Meslek Seçimi ve Mesleğe İlişkin Görüşler ile MTE-ÖF Alt Boyutlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	27

1. GİRİŞ

Hızla değişen ve gelişen günümüz toplumlarında bireyin bireysel, sosyal ve örgütsel yaşamını doğrudan ilgilendiren “Tükenmişlik” kavramı, tanımlandığı ilk yıllardan bu yana çeşitli araştırmalarla incelenmekte olan ve toplumun her kesiminde görülebilen, çağımızın salgın hastalığı haline gelmiştir.

Yaşamda meydana gelen değişiklikler sebebi ile insanlar üzerinde oluşan baskı ve stresin yoğun olarak yaşanması sonucu bu durumu tanımlamak için 1970’li yıllarda literatüre Freudenberg tarafından kazandırılan ve o yıllardan itibaren çeşitli araştırmalarla incelenmekte olan önemli bir kavramdır (1).

Tükenmişlik, başlangıçta, yüz yüze ilişki ve etkileşimin gerektiği doktorluk, hemşirelik, sosyal çalışmacılık gibi meslek çalışanlarında incelenmeye başlanmıştır (2). Alan araştırmalarında en sık kullanılan ölçme aracı Maslach ve Jackson tarafından geliştirilen “Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE)”dir (3).

İki binli yıllara doğru, tükenmişlikle ilgili gerçekleşen araştırma ve uygulamalarda bu sendromun sadece yüz yüze etkileşimin olduğu insan merkezli meslek elemanlarında değil aynı zamanda diğer meslek elemanlarında da görülebileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır (2). Son yıllarda üzerinde tükenmişlik araştırmaları yapılan diğer önemli bir grubun öğrenciler olduğu göze çarpmaktadır. Lise ve üniversite yaşantıları bazı öğrenciler için stres oluşturmaktadır. Çünkü bu öğrenciler özel bir amaca (sınavlardan geçme ve bir diploma alma gibi) yönelik olarak hedefledikleri yapılandırılmış zorunlu aktivitelere (derse girme ve ders görevlerini yerine getirme gibi) sahiptirler (4).

Aslında, günlük yaşam dilinde söylenmesine rağmen öğrenciler ne bir çalışandır, ne de öğrencilik bir meslek olarak değerlendirilebilir. Ama yine de, psikolojik bir perspektiften bakıldığında, öğrenciliğin en temel aktiviteleri (derse girme ve ders görevlerini yerine getirme gibi zorunlu aktiviteler ve sınavlardan geçme gibi özel bir amaca ilişkin yönelimler) “iş” olarak tanımlanabilmekte ve “iş” e eşit bir anlam ifade etmektedir (5).

Meslek seçimi, yaşamımızda aldığımız önemli kararlardan biridir. Günümüzün büyük bir bölümünün iş ortamında ve işe yönelik faaliyetlerle geçtiğini düşünürsek,

meslek seçiminin ne kadar önemli bir karar olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Meslek seçimi sadece ne iş yapılacağı ile değil aynı zamanda nasıl bir yaşam sürüleceği ile de ilgilidir. Bireyin seçtiği meslek gelecekteki yaşam standardını, tarzını ve sosyal yaşantılarını belirleyici bir rol oynamaktadır. Mesleğe adım attıktan sonraki yaşam, genellikle, seçilen meslek çevresinde gelişir (6).

Gönüllü meslek seçimi ve gönüllü çalışma hem kişinin mesleğe hem de mesleğin kişiye, çevresine, psikososyal durumuna ve yaşam standardına katkı yapacak başlıca gerekliliktir. Ülkemizde hemşirelerle ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda iş tatmin ve mesleki memnuniyet düzeylerinin azami %60' lar dolayında sınırlı kalması bizlere gönüllü meslek seçiminin önemini vurgular niteliktedir (6, 7).

Tükenmişlikle ilgili Türkiye'deki çalışmaların yurt dışındaki sürece paralel olduğu; doksanlı yılların başında uyarılma çalışmalarıyla başlayan araştırmaların öncelikle sağlık çalışanları üzerinde gerçekleştiği sonraki süreçte eğitimcilerle çalışmaların arttığı görülmektedir (8).Yine yurt dışındaki sürece paralel olarak, ülkemizde özellikle ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinde tükenmişliğe ilişkin sınırlı da olsa bazı çalışma girişimlerinin olduğu gözlenmektedir (9-12). Eğitim-öğretim sürecindeki normal sınavların yanı sıra, yoğun olarak merkezi sınavlara hazırlanan öğrenciler, maruz kaldıkları başarı talebi ve baskı sonucunda Maslach ve Leiter 'in ifade ettiği gibi, ruhsal erozyona uğrayabilmekte ve kolaylıkla tükenmişlik sürecine girebilmektedirler (2). Bütün bunlara ek olarak hemşirelik öğrencilerinde staj uygulamaları, uygulama sırasında hasta vizitleri ve mesleğin insan sağlığıyla doğrudan ilişkisi tükenmişlik düzeyine etki eden zorlayıcı etmenler olarak görülebilir.

Bu çalışma, yukarıda belirtildiği gibi son dönemlerde öğrencilerde de gözlemlenebilen tükenmişliğin, hemşirelik son sınıflarında okuyan hemşire adaylarında gönüllü ve gönülsüz meslek seçimine ilişkin düzeyinin saptanması amacıyla planlanmıştır. Ayrıca araştırmada meslek seçimindeki karar mekanizmaları ile bölümden duyulan memnuniyet durumunun tükenmişlik düzeyi üzerinde etkisi olup olmadığına bakılması, aynı zamanda bazı demografik değişkenler açısından hemşirelik öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Tükenmişlik Kavramı

Yaşamda meydana gelen bilimsel, teknolojik ve sosyal değişiklikler nedeniyle insan üzerinde giderek fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak baskı oluşturan durumlardan stres ve onun aşırı hali olan “tükenmişlik” kavramı 70’li yıllardan bu yana oldukça yaygın bir araştırma konusu olmuştur (13).

Tükenmişlik kavramı, düşük (azalmış) başarı, duyarsızlaşma ve iş ilgisinin azalması belirtilerinin eşlik ettiği fiziksel, duygusal ve zihinsel bir yorgunluk fenomeni olarak ilk kez Freudenberger tarafından kullanılmış ve daha çok doktorluk, hemşirelik, öğretmenlik, avukatlık gibi insanlarla yüz yüze ilişki gerektiren mesleklerde görüldüğü ifade edilmiştir (2). Tükenmişlik kavramıyla ilgili yapılan en geçerli tanımlardan biri de Maslach tarafından yapılmıştır. Bu tanımda tükenme üç farklı alt boyutta ele alınmaktadır. Bunlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarıdır (3).

2.2. Tükenmişlik Sendromunun Boyutları

2.2.1. Duygusal Tükenmişlik

Kişinin yaptığı iş sebebiyle aşırı yüklenilmiş ve tüketilmiş olması olarak tanımlanır. Maslach’ın tükenmişlik modeline göre duygusal tükenme, tükenmişliğin bireysel stres boyutunu temsil etmektedir. En önemli boyut olarak kabul edilen duygusal tükenme, aynı zamanda tükenmişliğin başlangıcı ve en net belirtisi olarak da görülmektedir (14). Sucuoğlu ve Kuloğlu tükenmişliğin ilk duygusal tükenme ile başladığını, zamanla ise diğer boyutların hissedildiğini ifade etmektedir (15).

2.2.2. Duyarsızlaşma

Tükenmişliğin ikinci boyutu olan duyarsızlaşma, bireyin kişi ve sorumluklarına karşı duygudan yoksun bir şekilde tutum ve davranışlar sergilemesidir. Maslach ve Jackson’a göre duyarsızlaşma, tükenmişliğin üç boyutu arasındaki en problemlili boyuttur ve hizmet verilen kişilere karşı uzaklaşmış, katı hatta insancıl olmayan bir yanıt olarak tanımlanmıştır. Bireyin işi gereği karşılaştığı diğer insanlara ve işine karşı soğuk, ilgisiz, katı, hatta insancıl olmayan tutumlar geliştirmesi olarak tanımlanabilen duyarsızlaşma, ise yönelik idealizmde önemli ölçüde azalmaya işaret etmektedir(10).

2.2.3. Kişisel Başarı

Kişisel başarı; sorunun üstesinden başarı ile gelme ve kendini yeterli bulma olarak tanımlanmaktadır. Kişisel başarı ise, kişinin kendini işinde yetersiz ve başarısız olarak algılamasıdır. Diğer insanlar hakkında geliştirilen olumsuz düşünceler sonucunda birey, kendisi hakkında da olumsuz düşünceler geliştirir.

Suçluluk, sevilmeme hissi ve başarısızlık duygular, kendine saygıyı azaltarak kişiyi depresyona sokabilmektedir (16). Ayrıca başarısızlık hissi, depresyon, düşük moral, sosyal ilişkilerde geri çekilme, bireyin kendisine ve bireysel başarısına ilişkin olumsuz tutumlarla tanımlanmaktadır (3).

2.3. Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler

Günümüz iş ve sosyal yaşamının en önemli sorunlarından birisi haline gelen tükenmişliğin oluşmasında, pek çok faktör rol oynamaktadır. Bu faktörlerden bazıları bireysel nedenlerle, bazıları ise örgütsel nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Tükenmişlik konusunda yapılan araştırma ve gözlemler sonucu tükenmişliğe etki ettiği tespit edilen bu faktörler, tükenmişliğin daha iyi tanınmasını ve tükenmişlik ile başa çıkılmasını sağlaması açısından önemlidir.

2.3.1. Bireysel Nedenler

Tükenmişlikle ilgili araştırmalarda, bireysel özelliklerden bazıları tükenmişlik ile ilişkili bulunmakla birlikte bu ilişki, tükenmişlik ile çevresel faktörlerin ilişkisi kadar önemli ölçüde değildir. Bireysel faktörler, aynı örgütsel tükenmişlik etkilerine maruz kaldıkları halde neden bazı bireylerin tükenmişlik yaşarken diğer bazılarının yaşamadığını belirleyen bir gösterge olarak da kabul edilebilir (17).

Başlıca bireysel tükenmişlik sebepleri şunlardır;

- Yaş
- Cinsiyet
- Medeni durum
- Eğitim
- Kişilik Yapısı

Tükenmişlik düzeyi ile yaş arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Tükenmişliğin özellikle genç çalışanlar arasında, yaşlı çalışanlara oranla daha fazla görüldüğü ifade edilmektedir. Buradan yaşın etkisiyle çalışanların daha tecrübeli, olgun,

dengeli ve tükenmişliğe karşı daha dirençli oldukları anlaşılmaktadır. Genç, dolayısıyla tecrübesiz çalışanlar tükenmeye karşı daha dayanıksız olabilmektedirler. Bunu doğrulayan birçok araştırma bulunmaktadır (18).

Cinsiyet etmeninin tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkisi konusunda farklı görüşler vardır. Bazı araştırmacılar erkeklerin bazıları ise kadınların daha yoğun tükenmişlik yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bazı araştırmacılar ise cinsiyetin tükenmişliği etkileyen bir faktör olmadığı sonucuna varmışlardır (1).

Eğitim düzeyi ile tükenmişlik arasındaki ilişki net değildir. Bazı araştırmacılar eğitim düzeyi ilerledikçe, tükenmişlikle basa çıkma başarısının artabileceğini savunmuşlar; bazı araştırmacılar ise üniversite eğitimi almamış çalışanların daha az tükenme yaşadıkları ve üniversite mezunlarının da yüksek lisans mezunlarından daha fazla tükenme yaşadıklarını ortaya koymuşlardır (19).

2.3.2. Örgütsel Nedenler

Maslach ve Leiter'a göre tükenmişliğin oluşmasını sağlayan faktörler, "çalışma hayatının alanları" dır (2). Tükenmişliğe etki eden ve çalışma hayatının alanları olarak tanımlanan altı önemli faktör;

- İş yükü
- Kontrol
- Ödüller
- Aidiyet
- Adalet
- Değerler

Olarak belirlenmiştir.

İş yükü, belirli bir zamanda belirli bir kalitede yapılması gereken iş miktarıdır. Kontrol, kişinin işi üzerinde sahip olduğu seçim yapma, karar verme, sorun çözme ve sorumluluklarını yerine getirme olanağı şeklinde tanımlanmaktadır. Ödül bireyin iş sonuçlarına ve katkısına göre aldığı maddi ve manevi karşılıkları anlatmaktadır (20).

Adil olmak çalışanlar arasında çatışmaları önleyeceği gibi eşitliği de ifade etmektedir. Örgüt değerleri yöneticiler ve çalışanlar tarafından kabul gören kavramlardır. Örnek olarak iyi/kötü, başarılı/başarısız vb. örgütün algılayışını tanımlanmaktadır (21).

Şimdiye kadar yapılan çalışmalar, “demografik özellikler ve kişilik ” gibi faktörlerden ziyade örgütsel (çevresel) faktörlerin tükenmişlik üzerinde daha etkili olduğunu göstermiştir (22).

2.4.Tükenmişlik Sendromunun Belirtileri

Farklı bir ifade ile tükenmişlik, kişinin çevresine karşı ilgisini kaybetmesi, kendi iç dünyasına çekilmesi ve sürekli olarak başarısızlık duygularını yaşamaya başlaması olarak düşünülebilir. Kişide tükenmişlik geliştiğine dair belirtiler aniden ortaya çıkmaz aksine yavaş ve sinsice gelişmektedir.

Tablo 2.1.Tükenmişlik Belirtileri

Fiziksel Belirtiler	Psikolojik Belirtiler	Sosyal ve Mesleki Davranışlar
<ul style="list-style-type: none">• Yorgunluk ve bitkinlik• Enerji kaybı• Uykusuzluk• Somatik ağrı yakınmaları• Solunum güçlüğü• Gastrointestinal problemler• Kilo kaybı veya artışı	<ul style="list-style-type: none">• Kayıtsızlık, ilgisizlik• Çökkün duygu durum, Neşesizlik• Anksiyete, huzursuzluk• Benlik saygısında azalma• Umutsuzluk, boşluk hissi• Eleştirilere aşırı duyarlılık• Karar verme yetisinde azalma• Kognitif fonksiyonlarda yavaşlama	<ul style="list-style-type: none">• Kişilerarası çatışmalar• İşe gelme ile ilgili problemler• İşten izinsiz ve erken ayrılmalar• Sağlık sorunları yüzünden işe devam etmeme• İş bırakma eğilimi• Hizmet verilen kişilere değer vermeme davranışları• Kuruma ilgisizlik

Tükenmişlik sendromu tabloda gösterildiği gibi fiziksel, davranışsal ve psikolojik-duygusal belirtiler göstermektedir (23).

2.4.1. Fiziksel Belirtiler

Bireyde tükenmişlik belirtilerinin ilk önce fiziki olarak başladığı söylenebilir. Literatüre göre tükenmişlik yaşayan insanlar genellikle; iş hayatlarının ilk yıllarında yetenekli, kendisine güvenen, enerjik, işe karşı hevesli, fazla mesaiye kalan, uykusuzluklarına rağmen yüksek performans gösteren bireylerdir. Zaman içerisinde ortaya çıkan bazı nedenlerle bu bireylerin metabolizmaları düzenli çalışmamaya başlamakta, bu da onların enerjisini tüketmektedir. Bireylerin işlerine ve çevrelerine yansıttıkları enerjilerinin tükenmesi, onların fiziksel açıdan ciddi problemler yaşamalarına neden olabilmektedir (23).

2.4.2. Psikolojik Belirtiler

Psikolojik belirtiler, tükenmişlik yaşayan kişilerde görülebilecek diğer belirtilere oranla daha az belirgindir. Bu belirtiler yaşandığı zaman bireyde başarıya duyulan azalmaya başlar. Kişinin kendine güveni azalır ve bu durum bireyin davranışlarına yansır ve kişinin çalışma ortamından uzaklaşma ihtiyacı duymasına sebep olmaktadır. Kendine olan güvenini kaybeden birey işlerinde sık hatalar yapmaya başlar. Dikkatini toplamakta güçlük çeken birey çok sayıda yanlışlıklar yaparak işi ve kendisini de tehlikeye sokabilecek durumlar ile karşılaşabilir. Zamanla çevresinde uzaklaşarak kişiler arası ilişkilerinde bozulma meydana gelir (24).

2.4.3. Davranışsal Belirtiler

Davranışsal belirtiler fiziksel ve psikolojik belirtilere göre dışa vurum söz konusu olduğundan başkaları tarafından daha kolay gözlenebilen ve çevredeki insanları en fazla rahatsız eden belirtilerdir. Tükenmişliğin ciddi bir boyuta uzandığını gösterir. Tükenmişliğin belirtileri zamanında fark edilip önlem alınmadığında belirtilerin şiddetinde artmalar meydana gelmektedir. İlk zamanlar sadece baş ağrısı, özgüvende azalma ve çabuk öfkelenme olarak gözlenen belirtiler, zamanla daha zararlı ve yıkıcı belirtilere dönüşmekte, hatta kimi zaman intiharla (25) bile sonuçlanmaktadır.

2.5. Tükenmişliğin Sonuçları

Tükenmenin insanlar üzerinde geçici veya kalıcı rahatsızlıklar bıraktığı yapılan araştırmalarca ispatlanmıştır. Ancak bu tür rahatsızlıklar ortaya çıkmadan önce tükenmişliğin fiziksel, psikolojik ve davranışsal belirtilerine bakılarak, tükenmişliğin

bireyler üzerinde geçici, tedavisi uzun süren veya kalıcı rahatsızlıklar bırakacağı konusunda fikir sahibi olmak mümkündür.

Tükenmişlik sendromunun önemi, bireysel ve örgütsel açıdan yarattığı olumsuz sonuçlarda yatmaktadır (26).

Çalışmanın bu bölümünde tükenmişliğin sonuçları; tükenmişliğin birey üzerindeki olumsuz etkileri ve tükenmişliğin çalışma hayatı üzerindeki olumsuz etkileri olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır.

2.5.1. Tükenmişliğin Birey Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Tükenmişliğin en önemli ve en gözle görülür sonuçlarından birisi de, bir şeylerin ters gittiğinin habercisi olan, enerjideki düşüştür (27).

Ayrıca tükenmişliğin bireysel sonuçları arasında yer alan fizyolojik sorunlar genellikle bireyler tarafından göz ardı edilmektedir. Ancak bu gibi rahatsızlıkların altında yatan gerçek sorun tükenmişlik olduğundan, görünen soruna yönelik ilaç veya doktor tedavisinin çözüm olmayacağı bir gerçektir.

Maslach ve arkadaşları tükenmişliğin; kaygı, depresyon, kendine güvende azalma gibi psikolojik sağlıkla ilgili olumsuz sonuçlar yaratan ve ruhsal çöküntüye neden olan, baslı basına “ruhsal bir hastalık” biçimi olduğunu savunmuşlardır(14). Birey, yaşadığı problemlerle baş edebilmek için; sigara, alkol, ilaç (ağrı kesici, uyku ilaçları vb.), sakinleştirici veya uyuşturucu haplara yönelebilir ve bu yönelim alkoliklik veya ilaç bağımlılığı ile sonuçlanarak bireyi daha büyük bir çıkmaza düşürebilir (28). Bireysel sorunlar kişiye zarar vermenin yanında yakın çevresi ve iş-okul yaşamını da etkilemektedir.

2.5.2. Tükenmişliğin Çalışma Hayatı Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Tükenmenin kişi üzerinde yarattığı bireysel sonuçların yanı sıra zamanla iş ve okul yaşamında da benzer olumsuz durumların ortaya çıkması muhtemeldir.

Meslekte tükenme psikolojik bir durum olarak bireyin mesleğine ilişkin tutum ve davranışlarının belirlenmesinde etkili olsa da, meslekte tükenme duygusunu yaşayan bireyler, mesleği ile ilgili herhangi bir iş yapmamakta veya tercih etmemekte, mesleğinin sağladığı bilgi ve becerileri günlük hayatında kullanmayı tercih etmemektedir (29). Bundan dolayı tükenmişliğin, iş yaşamında üretkenlik etkinlik ve verimliliğin önündeki ciddi bir engel olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tükenme yaşayan bireyler kişilerarası çatışmalara neden olarak ve / veya yapılan işlere engel olarak çalışma arkadaşları üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadırlar. Tükenmişlik ile ilgili sorunların, kişilerarası ilişkiler yolu ile çevreye yayılması, tükenmenin yaşayan kişi ile sınırlı kalmamasını sağlamaktadır. Burke ve Greenglass'a göre salgın bir hastalık gibi yayılan tükenmişlik belirli bir zaman sonra örgüt içerisinde kendisini ölümsüzleştirmektedir (30).

Sonuç olarak, tükenmişliğin her şekli ve her düzeyi örgüte dolaylı veya doğrudan birçok önemli maliyete yol açmaktadır (31).

2.6.Tükenmişlikle Başa Çıkma Yolları

Tükenmişlikle etkin bir mücadele için öncelikle sorunun kaynağı bilinmeli gerek bireysel gerekse örgütsel açıdan etkileri gözlemlenmelidir.

Tükenmişlik, iş hayatının her alanında insanların karşılaştığı yaygın ve önemli bir sorundur. Kişiler işlerinde ne kadar uzmanlaşmış olurlarsa olsunlar; tükenmişliğin boyutları olan duygusal tükenme, duyarsızlaşma veya kişisel başarıda düşme hissini yaşamaları olasıdır(9). Bu durumla başa çıkabilmek için hem bireysel hem de örgütsel düzeyde etkili mücadele gerekmektedir. Etkili mücadele için ise en önemli yöntem tükenmişliğin oluşmasını engelleyici yöntemler geliştirmektir. Ancak bu mümkün olmadığında, tükenmişliği erken dönemde teşhis etmek ve hızlı müdahale etmek gerekmektedir (32).Tükenmişlik sorunu ile sistematik mücadele için öngörülen bireysel ve örgütsel yöntemler aşağıda özetlenmiştir.

2.6.1. Bireysel Düzeyde Başa Çıkma Yöntemleri

Her ne kadar tükenmişlik tablosu ile mücadelede örgütsel yöntemlere odaklanılmış olsa da bireyin bu mücadelede öncelikle kendini ve sorununun kaynağını doğru tanımlaması ile ilgili üzerine düşen sorumlulukları vardır. Bireysel başa çıkma yöntemleri şu şekilde sıralanabilir;

- Kişi; işin başında yaptığı işin zorluklarını ve risklerini, tükenmenin belirtilerini iyi öğrenmelidir.
- Mümkün olduğu kadar iyi performans gösterebileceği bir bölümde çalışmalıdır.
- Sorumluluklarının sınırını bilmeli, bu sayede gereksiz kaldıramayacağı yüklerin altına girmekten kendini koruyabilmelidir.
- Gerektiğinde yardım alma konusunda bilinçlendirilmelidir.

- Çalışma ortamından zaman zaman uzaklaşmalı, değişik zihinsel ve fiziksel aktiviteler ve hobilere zaman ayırmalıdır.
- Kişi tatil ve dinlenme olanaklarını mutlaka kullanmalıdır.
- Aynı yerde çalışanlar iş dışı zamanlarda birlikte vakit geçirme olanakları yakalayıp çalışma arkadaşları ile birliktelik ruhu yaratmaya gayret göstermelidir (33).

2.6.2. Örgütsel Düzeyde Başa Çıkma Yöntemleri

Bireyi örgütsel ve sosyal yaşamdan bağımsız düşünmek olanaksızdır. Tükenme ile mücadelede bireysel yöntemlerin uygulanabilirliği daha kolay olsa da örgütsel başa çıkma tekniklerinin daha kesin ve kalıcı olduğu düşünülmelidir. Belli başlı örgütsel başa çıkma yöntemleri şu şekilde sıralanmıştır;

- Çalışanların görev ve yetkilerinin açık ve net olarak belirtilmesi ve bunların yasal düzenlemeler ile yaşama geçirilmesi
- Yöneticilerin yetki paylaşımına izin veren bir yaklaşım sergilemesi ve çalışanların çalışma saatleri, ücret problemleri, tatil ve sosyal olanaklar konusunda gerekli azami özenin gösterilmesi
- Bölümlerin personel planının iyi yapılarak, düzenli ekip içi toplantılar ile gereğinde sıkıntılı durumlara düşmeden, olaylar büyümeden anında müdahale edilmesi
- Ödül kaynaklarının artırılması, hoşgörülü, esnek ve katılımcı bir yönetim anlayışının esas alınması
- Her bireyin strese verdiği tepkinin ve stresle başa çıkma gücünün farklı olduğu unutulmaması ve “stresle baş etme yöntemleri” konusunda eğitimlerin verilmesi
- Motivasyonu artırıcı ve çalışanların kendilerini geliştirebilecekleri eğitim olanaklarının sağlanması (33).

2.7.Öğrencilerde Tükenmişlik

Tükenmişlik ile ilgili araştırmalar, başlangıçta konusu insan olan meslekler (öğretmenler, doktorlar, hemşireler, psikologlar vb.) üzerinde yoğunlaşmıştır. Çeyrek yüzyıla yakın araştırmalar ve uygulamalar, tükenmişliğin hizmet alanı dışında da gerçekleşen bir olgu olduğunu göstermiş ve tüm meslek gruplarını kapsayacak şekilde

genişletilmiştir (2). Tükenmiřlik sendromunun iře bağlı olarak geliştirilen bir görüńü olarak tanımlanması öğrencilerde de görülebileceği üzerine tartişmalar yaratmıştır. Öęrencilięin bir meslek olarak değerlendirilmemesine karşın, öğrencilerin derse girme, sınavlardan başarılı olma, ders görevlerini yerine getirme ve mesleki karar verme becerileri gibi en temel aktiviteleri “iř” olarak tanımlanabilmekte ve “iř” kavramına denk bir anlam ifade etmektedir (34). Bu bağlamda yüz yüze çalışılan meslek gruplarında daha fazla görülen tükenmişlik kavramının öğrenciler için de bir risk oluşturması olası görülmektedir. Ayrıca, iř olarak değerlendirilebilecek aktivitelerin yanı sıra, ergenlik özelliklerinin, akran ve aile ilişkilerinin, sınav sürecinin, gelişimsel ödevlerinin ve kariyer beklentilerinin varlığı öğrenciler üzerinde yoğun bir strese neden olabilmektedir (14).

Öğrencilerin okuldan ve okulla ilişkili görev ve sorumluluklarından dolayı yaşadıkları stres ve baskı onlarda tükenmişliğin alt özellikleri olarak görülen duyarsızlaşma, duygusal olarak tükenme ve kendini kişisel anlamda başarısız algılama durumunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum da, öğrencilerin derslere olan odaklarının düşmesine, okulla daha az ilgilenmeleri sebebiyle de devamsızlık yapmaya başlamalarına ve hatta okulu bırakmalarına yol açmaktadır. Bunun yanında, derslerdeki rutin uygulamaların da öğrencileri ciddi biçimde sıkarak bir süre sonra tükenmişliğe yol açtığını belirtmektedir. Öğrenci tükenmişliği okula devamsızlık, dersler için düşük güdülenme, okul bırakma yüzdelerinin yüksekliği gibi bir takım sonuçlara yol açmaktadır. Öğrenme sürecinde, dersler nedeniyle oluşan stres, ders yükü ya da diğer psikolojik baskı unsurları, duygusal tükenme, duyarsızlaşma eğilimi ve düşük yetkinlik hissine neden olabilmektedir (35).

Öğrencilerde gözlenen en önemli tükenmişlik belirtisinin okuldan ve okula ilişkin görev ve sorumluluklardan dolayı yaşanan stres ve baskı olduğun belirtilmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak öğrencilerde okula karşı ilgi azalması, akademik başarıda düşüş, kişiler arası ilişkilerde bozulma, sosyal becerilerde ve derse ilgisinde düşüş ve okulu terk etme gibi belirtilerin ortaya çıkması muhtemeldir (36).

Literatürde okul tükenmişliğini konu edinen araştırmaları; normal iş tükenmişliği için kullanılan envanterlerin okul ortamına uyarlanmış halleriyle yapılan çalışmalar ve okul tükenmişlik sendromunu ölçmek için geliştirilen envanterler kullanılarak yapılan çalışmalar olmak üzere iki şekilde değerlendirilebilir. İlk alışma sonuçlarına göre yer alan çalışmalara okul tükenmişliğinin iş yaşamının sonuçları ile farksız olduğudur. İkinci alışma sonuçlarına göre; farklı kademelerdeki

öğrencilerde ayrı ayrı geliştirilmiş envanterler ile yapılmıştır. Okul kademelerinde çocuklarının tükenmişlik boyutlarının birbirinden farklı olduğunu yönelik sonuçlar saptanmıştır(11, 37).

2.7.1. Hemşirelik öğrencilerinde Tükenmişlik

Tükenmişliğin, Freudenberger tarafından ilk olarak gönüllü sağlık çalışanları arasında görülen yorgunluk, hayal kırıklığı ve işi bırakma ile karakterize bir durumu tanımlamak için ortaya atılmış olması tükenmişliğin sağlık sektöründe büyük risk teşkil ettiğinin bir göstergesidir (38). Tükenmişliğin oluşmasında etkili olan işle ilgili etkenler, çalışmada stres yaratan durumlardır. Hastane ortamında hemşirelerin çeşitli stresörlerle çok sık karşılaşması, uzun sürmesi ve baş edememesi tükenmişlik sendromunun yaşanmasına neden olmaktadır (39, 40).

Gerek dünyada gerek ülkemizde tükenmişlik üzerine yapılan meslek odaklı araştırmalarda hemşirelik mesleğine mensup kişilerin daha fazla tükenme belirtisi gösterdiği ortaya çıkmıştır. Tükenmişlik konusundaki çalışmalar, izleyen yıllarda farklı meslek gruplarını ve bu araştırmanın da katılımcılarını oluşturan öğrencileri kapsayarak yaygınlaşmıştır. Ülkemizde eğitim, ilköğretim, lise, üniversite ve hatta meslek öncesi dönemde oldukça yüksek düzeyde yarışmaya dayalı sınavların olduğu bir sisteme sahiptir. Bu nedenle, bu öğretim kademelerinde bulunan öğrenciler için kariyerlerini planlamaları oldukça sıkıntılı ve stresli bir hal almaktadır. Orijinalinde işle ilgili bir fenomen olarak ifade edilen, ancak öğrencilerde de görüldüğü rapor edilen tükenmişliğin, meslek pratiklerini, bilgi ve becerilerini eğitim süresinin ilk yıllarından itibaren hastane ortamlarında uygulayan ve diğer öğrencilerle aynı ölçüde ders geçme, mezun olma, başarılı olma gibi kaygı ve beklentiler içinde olan hemşirelik lisans öğrencilerinde de görülmesi yüksek olasılıklıdır.

Öyle ki ülkemizde üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelendiği bir araştırmada SYO öğrencilerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerinde puan ortalamaları araştırmaya dâhil edilen diğer bölüm öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (12).

2.7.2. İlgili Araştırmalar

Schaufeli ve arkadaşları üniversite öğrencilerinin tükenmişlik ve okul bağlılığı düzeylerini ve akademik performansın öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ile olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma grupları İspanya'da öğrenim gören 623, Portekiz'de

öğrenim gören 727 ve Hollanda’da öğrenim gören 311 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, yetkinliğin ters puanlanması ile elde edilen azalmış yetkinlik ile tükenmişlik alt ölçekleri ve okul bağlılığı alt ölçekleri arasında negatif 63 korelasyonun olduğu; akademik performansın tükenmişlik ile negatif yönde ve okul bağlılığı ile ise pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Aynı yıl yaptıkları bir diğer çalışmada ise 314 üniversite öğrencisi ve 619 meslek çalışanı üzerinde tükenmişlikle işe bağlılık arasındaki ilişkiyi inceleme amaçlı araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda tükenmişlik ve işe bağlılık arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (41).

Yang ’ın araştırması 44 yıldır yapılan giriş sınavlarının yerine çoklu kayıt programının getirilmesi sonucunda oluşan öğrenci tükenmişliği ile ilgilidir. Araştırma sonucunda çoklu kayıt programının tükenmişlik ve akademik başarı üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Tükenmişliğin akademik başarı üzerinde olumsuz etkisi de saptanmıştır (33).

Addis 51 kız 73 erkek öğrenci olmak üzere 124 spor eğitimi alan üniversite öğrencisinin tükenmişlik düzeylerini sınıf, yaş ve spor faaliyetlerindeki durumuna göre incelemiştir. Araştırmada birinci sınıf öğrencilerinin yaşadığı tükenmişliğin ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine göre daha çok olduğu; tükenmişlik düzeylerinin yaşa ve spor faaliyetlerine katılım durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır (42).

Ören ve Türkoğlu yaptıkları çalışmada Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerine etki eden çeşitli değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın örnekleme bu fakültelerin 4. sınıflarında öğrenim gören 268 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, cinsiyetler açısından, kişisel başarı ve duyarsızlaşma boyutunda erkeklerin tükenmişlik düzeyleri yüksek, duygusal tükenme de kızların tükenmişlikleri yüksek çıkmıştır. Bölümler açısından, Elektronik ve Bilgisayar Eğitimi Bölümlerinde okuyan öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri yüksek, Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin ise düşük çıkmıştır. Yaş değişkeni açısından 23 yaş ve üzerindeki öğrencilerin tükenmişlikleri yüksek bulunurken, sosyo-ekonomik düzey yönünden anlamlı bir fark bulunmamıştır (43).

Esteve tükenmişliğin ve okul bağlılığının tahmininde ortak rol oynayan etkinliği incelemiştir. Araştırma grubu, İspanya’dan 863 ve Portekiz’de öğrenim gören 721 olmak üzere toplam 1584 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Araştırma bulgularına

göre yetkinlik ve akademik başarı, tükenmişlik ve okul bağlılığını yordamıştır. Öğrencilerin yetkinlik düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık yoktur. Bununla beraber kız öğrencilerin tükenme ve inancını kaybetme düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek; gayret ve kendini adama düzeylerinin ise daha düşük olduğu belirlenmiştir (44).

Pisarik 'in araştırmasında kolej öğrencilerinde karar verme teorisi üzerine kurulu olan güdüsel uyum sağlama ve tükenme arasındaki ilişki incelenmiştir. 191 üniversite öğrencisine Akademik Motivasyon Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğrenci Formu uygulanmıştır. Sonuçlar koleje girerken içsel güdülenmenin düşük tükenmişlik düzeyiyle ilişkili olduğu, motive olamama ve dışsal düzenlemenin yüksek tükenmişlik düzeyiyle ilişkili olduğunu göstermiştir (45).

Yılmaz, toplam 360 tıpta uzmanlık öğrencilerinde tükenmişlik düzeyi ile ilişkili etmenlerin saptamak ve elde edilen verilere dayanılarak sağlık çalışanlarında tükenmişliğin üstesinden gelmek için alınacak önlemlere ışık tutmak amacı gütmüştür. Araştırma sonucunda; yaş ilerledikçe, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve genel tükenmişlik puanları azaldığı; cinsiyetin, tükenmişlik düzeyini etkilediği, kadınlarda genel tükenmişlik, duygusal tükenme ve düşük kişisel başarı hissi alt ölçek puanları daha yüksek olduğu; mezuniyet yılı yakın olanlarda duygusal tükenme, duyarsızlaşma, genel tükenmişlik puanlarının yükseldiği; aylık gelir durumu ile tükenmişlik düzeyi etkilenmediği; aldıkları ücreti yeterli bulmayanların duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçek puanları yüksek olduğu; üstlerinden takdir görmeyenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı ve genel tükenmişlik puanları yüksek olduğu gibi sonuçlara varılmıştır (46).

Uludağ ve Yaratan'ın yürüttüğü çalışmaya turizm bölümünde okuyan üniversite öğrencileri tükenme, duyarsızlaşma, yetkinliğin özveri, yükümlülük ve güçlük üzerindeki etkilerini ölçmek için katılmışlardır. Çalışma Kuzey Kıbrıs'ta yapılmıştır. İlişkileri test etmek için aşamalı regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar, tükenme, duyarsızlaşma ve azalan yetkinliğin güçlük, özveri ve yükümlülük ile ters yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak yaşı daha büyük, erkek ve 2 yıllık programa kayıtlı öğrencilerin yaşı daha küçük, kız ve 4 yıllık programa kayıtlı öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı görülmüştür (47).

Gündüz, Çapri ve Gökçakan araştırmalarında, üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini demografik değişkenler çerçevesinde incelemişlerdir. Toplam 822 öğrencinin katıldığı araştırmada yapılan analizler sonucunda; cinsiyet, sosyal

destek, doğup-büyüdüğü yer, fakülte, sınıf seviyesi ve haftalık ders yükü değişkenlerine göre üniversite öğrencilerinin tükenmişlik puanlarının farklılaştığı görülmüştür (40).

2.7.3. Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu (MTE-ÖF)

Ölçek Schaufeli vd. tarafından geliştirilen MTE-GF'nin öğrenciler üzerinde kullanılmak üzere uyarlanmış halidir. Schaufeli vd. tarafından uyarlanan envanter yedi dereceli likert tipi bir ölçek olup 16 madde ve üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerden tükenme alt ölçeği 5 maddeden, duyarsızlaşma alt ölçeği 5 maddeden ve yetkinlik alt ölçeği de toplam 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “0 hiçbir zaman” ve “6 her zaman” biçiminde puanlanmaktadır. Tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerindeki yüksek puan, yetkinlik (ters puanlanmaktadır) alt ölçeğindeki düşük puan tükenmişliği göstermektedir. Puanlamada, her bir kişi için üç ayrı tükenmişlik puanı hesaplanmaktadır (48, 49).

Daha önce Maslach ve Jackson tarafından insanlarla yüz yüze çalışan meslek çalışanları için geliştirilen Maslach Tükenmişlik Envanteri'ni (MTE) Türkçeye uyarlayan Ergin 7'li derecelendirme biçiminin Türk kültürüne uygun olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle, bu uyarlama çalışmasında 5'li derecelendirme (hiçbir zaman, bazen, genellikle, çoğu zaman, her zaman) biçimi benimsenmiştir (3, 50).

2.8. Meslek Kavramı

2.8.1. Meslek Seçimi ve Önemi

Meslek, insanlara yararlı mal ve hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir (6).

TDK sözlüğünde de “meslek, tutulan yol, bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş” Şeklinde tanımlanmaktadır

Meslekte para kazanmak esas olmasına rağmen insanlar sadece para kazanmak için bir mesleğe yönelmezler. Mesleki alana yönelmede tek nedenlilik söz konusu değildir. Yıldız Kuzgun'un ifadesi ile “meslek para kazanmanın ötesinde, kapasiteyi kullanma ve kendini (özünü) gerçekleştirme yoludur (7).

Hoppock'a göre, bir kimsenin seçtiği meslek onun işinde başarılı olup olamayacağı yanında, ileride iş bulup bulamayacağını, nerede oturup kiminle evleneceğini ve kimlerle etkileşimde bulunacağını belirler ve ayrıca meslek, kişinin

değer yargılarını dünya görüşünü, günlük yaşama tarzının ve alışkanlıklarını belli biçime sokan etkilere de sahiptir (51).

Meslek seçimi karmaşık bir gelişim sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşitli faktörler bu gelişimin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır. Meslek seçimi, geliştirilen mesleki tavırlar ile yakından ilişkilidir. Bu tavırlar toplumsal ve bireysel faktörlerin karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak şekillenmektedir (52).

“Günümüzde hiçbir toplum, meslek seçiminde ve mesleğe girişte yapılacak yanlışlıklara bigâne kalamaz. Çünkü toplumun varlığını idame ettirmesi ve kalkınması, fertlerin istidat ve kabiliyetlerine en uygun mesleklere girmesiyle çok yakından ilgilidir (53).

Her mesleğin kendine özgü gerekleri, çalışma koşulları ve sağladığı olanaklar farklıdır. Meslekler arasında bu ve benzeri alanlarda gözlenen farklılıklar, bireylerde yetenek, ilgi, gereksinme gibi psikolojik nitelik çeşitlemesine denk düşmektedir. Bu yüzden bireyin kendi gelişimine en çok fırsat hazırlayacak, gereksinimlerini en iyi biçimde doyurabilecek alanı seçebilmesi önem kazanmaktadır. Sağlıklı bir seçim ise ancak kişinin kendini ve seçeneklerini yakından tanıması ile mümkün olmaktadır (54).

2.8.2. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler

Bireylerin meslek seçiminde rol oynayan faktörler, iki genel grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi topluma ait faktörlerdir. Toplumun mesleklere bağladığı değer yargıları, sosyoekonomik statü, aile ve aile içinde ferdin yeri gibi alt faktörleri kapsamaktadır. Diğer faktörler ise, kişinin kendisiyle ilgilidir. Bunun içinde zekâ, özel yetenekler, ilgiler ve kişilik gibi alt faktörleri düşünmek gerekir. Kişisel veya topluma ait faktörlerin etkisinden ortaya çıkan yeni durumlar, meslek seçimini etkilemektedir (52).

Birey, meslek seçimi yaparken; fiziksel özelliklerini, ilgilerini, yeteneklerini ve ekonomik imkânlarını dikkate almak durumundadır. İnsanların Meslek seçimini etkileyen faktörler en genel anlamıyla aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

- Meslekte iş bulma imkânı,
- Yetenek,
- İlgi
- Değerler,
- Kişilik özellikleri(kendini tanıma),
- Mesleğin getirdiği ödüller (para, saygınlık, şöhret)

- Ailenin istekleri (55)

2.8.3.Hemşirelikte Gönüllü Meslek Seçiminin Önemi

Kuzgun'a göre meslek seçimi; Bir kimsenin kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, İstenilmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir (6).

Ülkemizde hemşirelik yapabilmek için üniversite eğitimi almak zorunludur.

Hemşirelik mesleğini diğer meslek disiplinlerinden ayıran önemli farklar vardır; hemşireleşirin kendine has iş disiplini, farklı hemşirelik rolleri, uniformal giyim-kuşamları, teorik öğrenimin yanında çalışma ortamında beceriye dayalı uygulamaları, insan hayatı ve sağlığına odaklı işi ve dolayısıyla çoğu hallerde hasta ve bakıma muhtaç insanlarla etkileşimleri hemşirelik mesleğini farklı ve bir o kadar da zorlu kılmaktadır.

Öte yandan sağlık sektörü iş ve yoğunun çok olduğu bir sektördür. Sağlık kurumlarındaki yetersizlikler personel ihtiyacı, iş ve mesai yükü ve yoğun stres altındaki çalışma koşulları hemşirelerin sorunlarına sorun katmaktadır. Bütün bu sebepler göz önüne alındığında kendisine uygun meslekte olduğunu düşünmeyen personelin meslekte kaliteli hizmet sunması ve hasta memnuniyeti sağlaması mümkün değildir.

Bireysel açıdan olduğu kadar toplumsal açıdan da meslek seçimi önemlidir.

Toplumun gelişmesine hizmet edecek insan gücünün planlanması, bireyin hem toplumsal ihtiyaçlarını hem de kendi ilgi ve yeteneklerini dengeli bir şekilde kullanmasını sağlamaktadır. Günümüzde, mesleğini sevmediği için doyumsuzluk yaşayan ve iç dengesini yitiren birçok insan bulunmaktadır. Çünkü zorlanarak yapılan meslek, depresyon, iş veriminde düşüş, dikkatsizlik, isteksizlik, başarısızlık, başarısızlığın getirdiği mutsuzluk, iştahsızlık, uykusuzluk, çevreyle iletişim bozukluğu gibi ciddi boyutlu tükenmişliğe varan rahatsızlıklar yaratmaktadır (56).

Eğitim ve sınav sistemimizin büyük ölçüde zihinsel yeteneklere dayandığı ülkemizde (57) mesleki eğilim ve rehberliğin yetersizliği, gençlerin meslek sahibi olma ve iş bulma kaygıları meslek tercihi arifesindeki bireylerin yanlış seçim yapmalarını olası kılmaktadır. Sonuç olarak bireyin kişilik özellikleri, ilgi, yetenek ve sınırlılıkları gözatılmadan yapılan meslek seçimi veya yönlendirmeler lisans eğitiminde de mesleğe karşı bilimsel ilgi veya sempati duymayan hemşire adaylarının olduğunu düşündürmektedir.

Bütün bu sebepler göze alındığında eğitim dönemlerinin son sınıflarında okuyan hemşire adaylarının; mezun olunan lise türü, bölüm tercihlerini etkileyen faktörler ve tercih sebebi, memnuniyet düzeyi ve kariyer planlanmamaları açısından incelendiği çalışmamızda bilinçli ve gönüllü meslek seçimine ilişkin tükenmişlik düzeyleri araştırılmaya değer bulunmuştur.

2.9.Halk Sağlığı Hemşiresi Açısından Gönüllü Meslek Seçimi ve Tükenmişlik İlişkisi

Yüzyıllar boyu sağlık, insanların önceleri yalnızca bedensel daha sonraları zihinsel bakımdan iyilik durumu olarak algılanmıştır. Yirminci yüzyılın ortalarına doğru bu görüşe yeni bir boyut eklenmiş ve sosyal nedenler de sağlığı etkileyen faktörler arasında yerini almıştır. Diğer bir deyişle; sağlıkla ilgili olgulara holistik bir görüş eklenerek insan biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri ile bir bütün olarak ele alınmıştır (58).

Halk sağlığının geleneksel tanımı ise 1923'de Winslow tarafından yapılmıştır. Buna göre halk sağlığı; örgütlenmiş toplum eylemleri yolu ile çevre sağlık koşullarını düzelterek, bireylere sağlık bilgisi vererek, bulaşıcı hastalıkları önleyerek, hastalıkların erken tanı ve koruyucu sağaltımını yürütebilecek sağlık örgütünü kurarak, toplumsal koşulları her bireyin sağlığını sürdürebileceği bir yaşam düzeyi sağlayacak şekilde geliştirerek, hastalıklardan korunmaya, hayatı uzatmaya, beden sağlığı ile çalışma gücünün arttırılmasına olanak veren bilim ve sanattır (59).

Bu tanımdan anlaşılacağı gibi halk sağlığı hemşireliği uygulamaları genel anlamda toplum dahil diğer bütün ilgili sektörleri içine alan örgütsel ve sistematik çalışmalar bütünüdür.

Halk sağlığı hemşireliği uygulamalarının başarısında hemşirenin ve diğer sağlık personelinin uygun eğitim ve uygun nitelik kazanmış olmasının da özel bir önemi vardır. Çünkü sağlık hizmeti çok sayıda bileşenden oluşan ve farklı organizasyonlarda gerçekleştirilen bir hizmet olup, insan yaşamını doğrudan ilgilendirir. Sağlık hizmeti acildir, ertelenemez ve belirsizliklere duyarlıdır. Sıfır hata ile çalışılması gerekir. Çok boyutlu karmaşık ve sürekli (60).

Çalışmalar sağlık çalışanları içinde hemşirelerin tükenmişliği yoğun olarak yaşandığını bildirmektedir (17, 39, 50, 61). Özellikle sağlık alanında çalışan kişilerin tükenmişliği, hizmet sundukları özellikli grup nedeni ile ayrı bir öneme sahiptir.

Sağlık hizmetinin en önemli meslek gruplarından biri hemşireliktir ve hemşireler sağlık ekibinin değişmez üyeleridir (62). Toplumdaki bireylere yeterli sağlık hizmetlerini sunmada sağlık çalışanlarının niceliği ve niteliği, hem sağlık hizmetlerinin planlanması hem de sağlık alanında yetişmiş insan gücü ile belirlenir. Hemşirelik de sağlık sisteminin bir alt sistemi olarak toplumun gereksinim duyduğu hemşirelik hizmetlerini vermekle yükümlüdür (62).

Hemşirelerin tükenmiş olması, başvuranların ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamalarına neden olabilmekte ve bu da sağlık hizmetinin kalitesini düşürmektedir. Hastalarla uğraşmak, yoğun çalışma, iş yükü, aşırı sorumluluk, yetersiz sayı ve nitelikte yardımcı ile çalışma, kendine ve özel hayatına zaman ayıramama, beklentilerin yüksek olması gibi faktörler sağlık alanında çalışanlarda tükenmişliğin nedenleri arasında sayılmaktadır (63).

Öte yandan bütün bu zorlayıcı etmenlerin dışında mesleği gönülsüz veya zaruri durumlardan ötürü tercih eden hemşirelerin tükenmeye daha açık olmaları düşünülebilir. Nerede olursa olsun hemşirelerin çalıştıkları kurumun felsefesini benimsemeleri ve ait olma duygusuna sahip olmaları gerekir. Bu duygunun varlığı işi sevmeye, iş doyumuna, işe bağlılık ve motivasyonu arttıracaktır.

Bireyin çalıştığı ortamda mutlu ve huzurlu olması hem birey açısından hem de içerisinde bulunduğu örgüt açısından son derece önemlidir. Bireylerin yaşadığı olumsuzluklardan içerisinde çalıştığı örgüt kolaylıkla etkilenmektedir (64).

Hizmet alan, hizmet veren bireyler ve organizasyonlar üzerinde olumsuz etkileri olması nedeniyle tükenmişliği anlayabilmek önemlidir (61). Toplumun her kesiminde ve her meslek grubunda görülebilen tükenmişlik sendromu hasta bireyde, sağlık personelinde veya sağlık sistemi yöneticilerinde de görülebildiğinden; toplum sağlığını ve sağlık sistemini tehdit eden bir halk sağlığı problemi olarak görülmesi gerekmektedir.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma hemşire adaylarında gönüllü meslek seçimi ile tükenmişlik düzeyine arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte yapıldı.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma Siirt Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ve İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde Kasım 2015-Ekim 2018 tarihlerinde yürütülmüştür.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2015-2016 Eğitim öğretim yılı Siirt Üniversitesi SYO ve İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinin Hemşirelik Bölümlerinin birinci ve ikinci öğretim 4. Sınıflarında okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmaya Siirt Üniversitesi'nden 121, İnönü Üniversitesi'nden 262, toplamda 383 öğrenci katılması amaçlanmıştır. Araştırmada herhangi bir örneklem seçimine gidilmeden evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Çalışmaya % 93.7 düzeyinde bir katılım ile 359 öğrenci alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Kişisel ilgi formu ve “Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu” kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu (EK 1)

Araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmıştır. Yaş, cinsiyet, okuduğu üniversite, lise türü, bölüm tercih etkeni ve sebebi, okuduğu bölümden memnuniyet durumu, tercih döneminde bölümle alakalı bilgi sahibi olup olunmadığı, beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı ve ileride bu mesleği devam ettirip ettirmeyeceğine dair maddelerin alındığı toplam on bir sorudan oluşan anket formudur.

3.4.2. Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu (EK 2)

Üniversite öğrencilerinin tükenmişlik durumlarını değerlendirmek üzere, Schaufeli ve ark. (2002) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Çapri, Gündüz ve

Gökçakan (2011) tarafından yapılan 13 maddeden oluşan, her bir maddenin Hiçbir zaman=0, Bazen=1, Genellikle=2, Çoğu zaman=3 ve Her zaman=4 puana denk gelen ifadeler ile cevaplandırıldığı 5’li likert tipi bir ölçektir. 3 Faktörlü bir yapıya sahiptir. Bu alt faktörler “tükenme (1, 4, 6, 9, 11)”, “duyarsızlaşma (2, 5, 7, 10)” ve “yetkinlik (3, 8, 12, 13)” olarak isimlendirilmişlerdir. “Tükenme” ve “duyarsızlaşma” alt faktörlerinde alınan yüksek puanlar; diğer taraftan, “yetkinlik” alt faktöründe alınan düşük puanlar tükenmişliğin olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puanlar şöyledir: Tükenme alt boyutunda minimum 0, maksimum 20, duyarsızlaşma alt boyutunda minimum 0, maksimum 16, yetkinlik alt boyutunda ise minimum 0, maksimum 16’dır. Ölçeğin Cronbach’s alpha iç tutarlılık katsayısı alt boyutlar için sırasıyla .76, .82 ve .61 olarak bulunmuştur (34). Bu çalışmada Cronbach’s alpha değerleri sırasıyla .83, .80 ve .64 olarak bulunmuştur.

3.4.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi formu” ve “Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu” kullanılmıştır. Veriler Kasım 2015 – Mayıs 2016 tarihleri arasında okul ortamında ders sonrası ve uygulamalarda araştırmacının kendisi tarafından yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Sınıflarda ve uygulama alanlarında yürütülen anket çalışması ortalama 15 dakika zaman almıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS (Statistical Packet for the Social Science) 21,0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizlerinde yüzdeler ve dağılımlar hesaplanıp, değişkenlerin karşılaştırılmasında veri özelliklerine göre parametrik ve nonparametrik tanımlayıcı istatistiksel yöntemler; t testi, ANOVA, Kruskal-Wallis ve ikiden fazla grup arasında farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Bonferroni testi kullanılmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.6. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın Bağımsız Değişkenleri: Hemşirelik öğrencisinin tanıtıcı özellikleri: Yaş, cinsiyet, gönüllü tercih durumu, tercih sebebi.

Araştırmanın Bağımlı Değişkenleri: Tükenmişlik düzeyi.

3.7. Araştırmanın Etik İlkeleri

Araştırmanın yürütülebilmesi için; İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan, Siirt Üniversitesi SYO müdürlüğünden ve İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'ndan gerekli resmi izinler alınmıştır. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen her bir öğrenciye gerekli bilgiler verilip sözlü onamları alınmıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılığı öğrencilerin evrenden olasılıksız rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilmiş olmasıdır. Bu nedenle araştırmanın sonuçları sadece bu araştırma grubuna genellenebilir.

4.BULGULAR

Hemşire adaylarının gönüllü meslek seçimine ilişkin tükenmişlik düzeyini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur.

Tablo 4.1. Hemşire Adayı Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanımlayıcı Özellikler (S=359)	S	%
Cinsiyet		
Erkek	191	53.2
Kız	168	46.8
Yaş		
20-24	325	90.5
25 +	34	9.5
Ekonomik durum		
İyi	58	16.2
Orta	229	63.8
Kötü	72	20.1
Okuduğu üniversite		
Siirt Üniversitesi	240	66.9
İnönü Üniversitesi	119	33.1
Lise türü		
Düz Lise	227	63.2
Anadolu-Fen Lisesi	105	29.2
Teknik Lise	20	5.2
Sağlık Lisesi	7	1.9

Araştırmaya katılan hemşire aday öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre dağılımı Tablo 4.1’de verilmiştir. Katılımcı 359 öğrencinin %46,8’i kız, %53.2’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaşları minimum 20 ile maksimum 38 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 22.52 ± 2.08 ortanca değeri de 22 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%63.8) ekonomik durumu kendi ifadelerine göre; orta düzeydedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %63.2’si Düz lise, %29.2’si Anadolu-Fen lisesi, %5.6’sı Teknik lise, %1.9’u Sağlık lisesi mezunudur.

Tablo 4.2. Hemşire Adayı Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Mesleğe İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler (S=359)	S	%
Bölümü tercih etkeni		
Kendi tercihim	186	51.8
Aile-Arkadaş Yönlendirmesi	114	31.8
Aile-Arkadaş Tercihi	59	16.4
Bölüm tercih sebebi		
İş Bulma Kolaylığı	240	66.9
Aile-Arkadaş Etkisi	51	14.2
Mesleği Seviyor Olması	50	13.9
Toplumdaki Yeri ve Önemi	14	3.9
İdealindeki Meslek Olması	4	1.1
Tercih öncesi meslek hakkında bilgi		
Evet	119	17.3
Kısmen	178	49.6
Hayır	162	33.1
Bölümünden memnuniyet durumu		
Evet	113	31.5
Kısmen	169	47.1
Hayır	77	21.4
Bölüm ile ilgili beklentilerin karşılanması		
Evet	41	11.4
Kısmen	131	36.5
Hayır	187	52.1
Mesleğe devam etme isteği		
Evet	198	55.2
Hayır	161	44.8
Meslekte kariyer yapma isteği		
Evet	229	63.8
Hayır	130	36.2

Araştırmaya katılan öğrencilerin %51.8'i hemşirelik bölümünü kendi tercihiyle, %31.8'i aile-arkadaş etkisiyle, %16.4'ü ise aile veya arkadaşının tercihi ile seçtiği belirlendi (Tablo 4.2). Araştırmaya katılan öğrencilere bölüm tercih sebebi sorulduğunda öğrencilerin %13.9'u "mesleği seviyor olmam", %66.9'u "iş bulma kolaylığı", %3.9'u "toplumdaki yeri ve önemi", %1.1'i "idealmdeki meslek olması", %14.2'si "aile-arkadaş etkisi" cevabını vermiştir (Tablo 4.2).

Bu araştırmada öğrencilere tercih öncesi bölüm hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuş, öğrencilerin %33.1'i "hayır", %17.3'ü "evet", %49.6'sı "kısmen" cevabını vermiştir. Hemşirelik bölümümde okuyor olmaktan memnun olup olmadıkları sorulan öğrencilerin %31.5'i "hayır" derken, bölümle ilgili beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı sorulan bireylerde bu oran %52.1'e çıkmıştır (Tablo 4.2).

"İleride mesleğe devam etmek istiyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %55.2'si "evet" %44.8'i "hayır" cevabını vermiş, öte yandan öğrencilerin %63.8'i meslekte yükselme ve akademik kariyer ve meslekte ilerleme noktasında istekli olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 4.2).

Tablo 4.3. Hemşire Adayı Öğrencilerinin MTE-ÖF Alt Boyutlarından aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tükenmişlik Alt Boyutları	Minimum	Maximum	$\bar{X} \pm SS$
Tükenme	1.00 (0.00)*	20.00 (20.00)*	11.71 \pm 4.97
Duyarsızlaşma	0.00 (0.00)*	16.00 (16.00)*	8.25 \pm 3.97
Yetkinlik	0.00 (0.00)*	16.00 (16.00)*	9.20 \pm 3.20

Tablo 4.3'de araştırmaya katılan hemşirelik adaylarının Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları görülmektedir. Katılımcılar minimum puanın 0, maksimum puanın 20 olduğu tükenme alt boyutunda puan ortalamaları 11.71 \pm 4.97, 0-16 puan aralığındaki duyarsızlaşma alt boyutunda 8.25 \pm 3.97 ve yine 0-16 puan aralığındaki yetkinlik alt boyutunda 9.20 \pm 3.20 olarak saptanmıştır.

Tablo 4.4. Hemşire Adayı Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikler ile MTE-ÖF Alt boyutlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	S	Tükenme (X±SS)	t ve p değeri	Duyarsızlaşma (X±SS)	t ve p değeri	Yetkinlik (X±SS)	t ve p değeri
Cinsiyet							
Kız	168	10.27 ± 4.10	t=-2.898	8.39 ± 4.13	t=-.722	8.84 ± 3.05	t= 2.260
Erkek	191	8.94 ± 3.99	p=0.002	8.08 ± 3.82	p=0.047	9.61 ± 3.31	p=0.024
Yaş							
20-24	325	9.72 ± 4.10	t= 1.001	8.30 ± 3.95	t= .742	9.18 ± 3.24	t=-.375
25 +	34	9.00 ± 3.97	p=0.323	7.73 ± 4.28	p=0.463	9.38 ± 2.83	p=0.710
Gelir							
İyi	58	10.44 ± 4.23		8.06 ± 3.58		9.00 ± 3.08	
Orta	229	9.63 ± 3.98	F= .016	8.46 ± 4.12	F= 1.683	9.14 ± 3.18	F=4.016
Kötü	72	9.05 ± 4.27	p=0.002	7.72 ± 3.85	p=0.471	9.56 ± 3.37	p=0.024
Lise Türü							
Düz lise	227	9.33 ± 4.06		7.78 ± 3.89		9.16 ± 3.10	
Teknik lise	20	9.45 ± 3.56	KW=8.03	8.50 ± 3.63	KW=8.78	9.05 ± 3.36	KW=1.44
Anadolu-Fen	105	10.26 ± 4.19	p=0.090	9.14 ± 4.14	p=0.067	9.43 ± 3.42	p=0.836
Sağlık lisesi	7	11.42 ± 4.42		9.14 ± 3.80		7.57 ± 2.37	

Tablo 4.4’de hemşire adayı öğrencilerinin tanımlayıcı özellikler ile MTE-ÖF alt boyutları puan ortalamalarının karşılaştırılması incelendiğinde; cinsiyete göre kız öğrencilerin tükenme düzeyi 10.27 ± 4.10 , duyarsızlaşma düzeyi 8.39 ± 4.13 , yetkinlik düzeyi 8.84 ± 3.05 ’dir. Erkek öğrencilerin tükenme düzeyi 8.94 ± 3.99 , duyarsızlaşma düzeyi 8.08 ± 3.82 , yetkinlik düzeyi 9.61 ± 3.31 ’dir. Tükenme alt boyut puan ortalamaları cinsiyete göre incelendiğinde; tükenme alt boyutunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla tükendiği, yetkinlik alt boyutunda ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yetkin olduğu saptanmıştır. Ortaya çıkan bu fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur ($p < 0.05$). Öte yandan duyarsızlaşma alt boyutunda görülen puan ortalamaları farkı istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p > 0.05$).

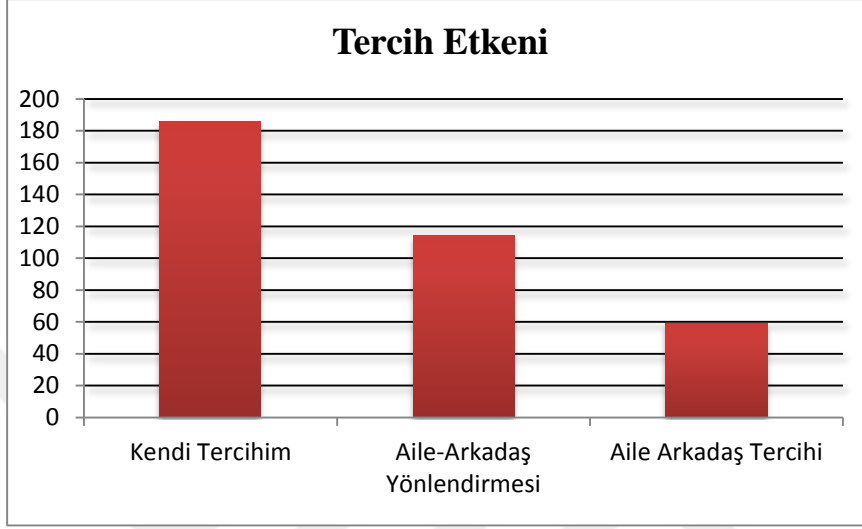
Araştırmaya katılanların yaşlarının tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli farklar oluşturmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$).

Bu araştırmada ekonomik durumunu iyi olarak ifade eden hemşire adayı öğrencilerin tükenme düzeyleri; tükenme alt boyutunda 10.44 ± 4.23 , duyarsızlaşma alt boyutunda 8.06 ± 3.58 , yetkinlik alt boyutunda 9.00 ± 3.08 'dir. Orta gelir grubu öğrencilerin tükenme düzeyi 9.63 ± 3.98 , duyarsızlaşma düzeyi 8.46 ± 4.12 , yetkinlik düzeyi 9.14 ± 3.18 'dir. Gelir durumu kötü olan öğrencilerin tükenme düzeyi 9.05 ± 4.27 , duyarsızlaşma düzeyi 7.72 ± 3.85 ve yetkinlik düzeyi 9.56 ± 3.37 'dir. Tükenme ve yetkinlik alt boyutlarında ortaya çıkan fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p < 0.05$). Öğrencilerin gelir durumu iyileştikçe daha fazla tükenme ve duyarsızlaşma yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 4.4).

Tablo 4.5. Hemşire Adayı Öğrencilerin Meslek Seçimi ve Mesleğe İlişkin Görüşleri ile MTE-ÖF Alt Boyutlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	S	Tükenme (X±SS)	t ve p değeri	Duyarsızlaşma (X±SS)	t ve p değeri	Yetkinlik (X±SS)	t ve p değeri
Tercih etkeni							
Kendi tercihim	186	8.75±3.74		7.50 ± 3.75		9.58 ± 3.26	
Aile-arkadaş yönlendirmesi	114	10.30±4.35	F=10.839	8.68 ± 4.11	F=8.502	8.85 ± 2.88	F=2.717
Aile-arkadaş tercihi	59	11.22±3.98	p=0.000	9.76 ± 3.97	p=0.000	9.20 ± 3.20	p=0.067
Tercih sebebi							
Mesleği seviyor olması	50	8.26 ± 3.95		8.26 ± 3.95		8.26 ± 3.95	
İş bulma kolaylığı	240	9.83 ± 3.98		9.83 ± 3.98		9.83 ± 3.98	
Toplumdaki yeri ve önemi	14	10.85 ± 3.93	KW=5.48	10.85 ± 3.93	KW=5.48	10.85 ± 3.93	KW=5.48
İdealindeki meslek olması	4	8.00 ± 2.94	p=0.140	8.00 ± 2.94	p=0.140	8.00 ± 2.94	p=0.140
Aile-arkadaş etkisi	51	9.96 ± 4.62		9.96 ± 4.62		9.96 ± 4.62	
Bölüm hakkında bilgi							
Evet	119	8.97 ± 4.21		7.55 ± 3.99		9.87 ± 3.02	
Kısmen	178	10.13 ± 3.89	F=2.910	8.38 ± 3.7	F=3.704	9.11 ± 3.26	F=6.019
Hayır	62	9.56 ± 4.28	p=0.056	9.19 ± 4.36	p=0.026	8.17 ± 3.10	p=0.003
Bölümden memnuniyet							
Evet	113	7.79 ± 4.70		6.42 ± 3.84		10.22 ± 2.99	
Kısmen	169	10.08 ± 3.87	F=22.124	8.41 ± 3.51	F=28.918	9.24 ± 3.05	F=16.21
Hayır	77	11.42 ± 4.10	p=0.000	10.57 ± 3.92	p=0.000	7.63 ± 3.22	p=0.000
Bölümle ilgili beklentiler karşılandı mı?							
Evet	41	6.97 ± 3.78		6.24 ± 3.99		10.43 ± 3.19	
Kısmen	131	8.64 ± 3.71	F=25.069	6.82 ± 3.23	F=29.891	9.24 ± 3.06	F=6.270
Hayır	187	10.94 ± 3.94	p=0.000	9.68 ± 3.93	p=0.000	8.70 ± 3.21	p=0.002
Mesleğe devam etme isteği							
Evet	198	8.82 ± 3.88	t=-4.326	7.38 ± 3.92	t=-4.712	9.66 ± 3.11	t= 3.047
Hayır	161	10.66 ± 4.01	p=0.000	9.31 ± 3.82	p=0.000	8.63 ± 3.22	p=0.002
Akademik veya Mesleki İlerleme İsteği							
Evet	229	9.06 ± 4.05	t=-3.685	7.56 ± 3.75	t=-4.305	9.69 ± 2.92	t= 3.690
Hayır	130	10.68 ± 3.96	p=0.000	9.45 ± 4.11	p=0.000	8.35 ± 3.49	p=0.000

Tablo 4.5.'de hemşire adayı öğrencilerin meslek seçimi ve mesleğe ilişkin görüşleri ile MTE-ÖF alt boyutlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması incelendiğinde; katılımcıların mezun oldukları lise türü ile tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyut ortalamaları arasında fark olmasına rağmen, aralarındaki bu farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

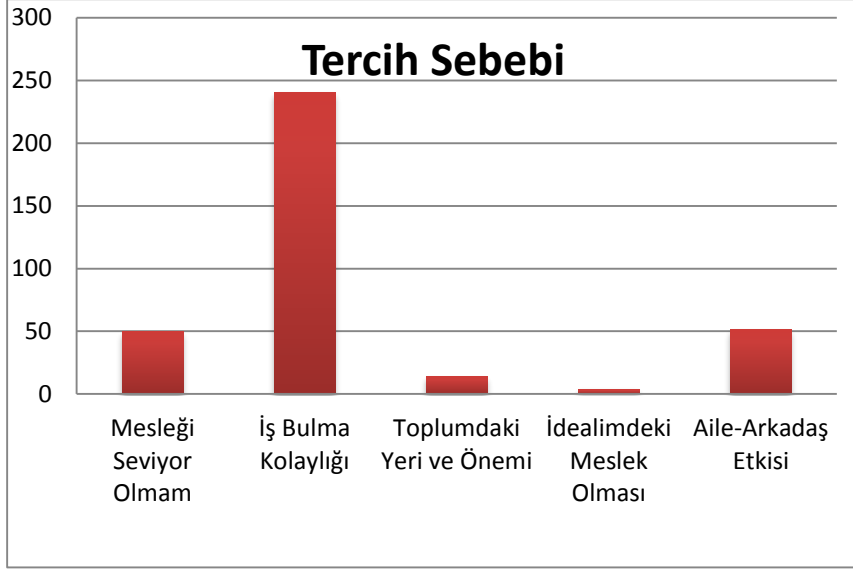

Şekil 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölüm Tercih Etkenleri

Hemşire adayı öğrencilerin tercih etkenine göre Maslach Tükenmişlik Envanteri alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında; bölüme kendi tercihi ile yerleşenlerin tükenme düzeyi 8.75 ± 3.74 , duyarsızlaşma düzeyi 7.50 ± 3.75 , yetkinlik düzeyi 9.58 ± 3.26 'dır. Aile –arkadaş yönlendirmesiyle bölümü seçenlerin tükenme düzeyi 10.30 ± 4.35 , duyarsızlaşma düzeyi 8.68 ± 4.11 , yetkinlik düzeyi 8.85 ± 2.88 'dir. Aile –arkadaş tercihiyle bölüme yerleşenlerin tükenme düzeyi 11.22 ± 3.98 , duyarsızlaşma düzeyi 9.76 ± 3.97 , yetkinlik düzeyi ise 9.20 ± 3.20 'dir (Tablo 4.5).

Aile-arkadaş tercihiyle bölüme yerleşen öğrencilerin tükenme ve duyarsızlaşma alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve aralarındaki bu farkın istatistiksel olarak da önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Aile ve arkadaş tercihiyle bölüme yerleşen öğrencilerin tükenmişlik ve mesleğe duyarsızlaşma eğilimlerinin diğerlerine göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Kendi tercihiyle bölüme yerleşen öğrencilerin yetkinlik alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olmasına rağmen aralarındaki bu farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Şekil 4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölüm Tercih Sebepleri

Araştırmaya katılan hemşire adaylarının büyük çoğunluğu (%66.9) mesleği iş bulma kolaylığı dolayısıyla seçtiğini ifade etmiştir (Tablo 4.2). Araştırmamızda mesleği farklı sebeplerle seçen gruplar arasında MTE-ÖF alt boyutları puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen, farkın istatistiksel olarak önemsiz olduğu saptanmıştır ($p>0.05$).

Bölüm hakkında önceden bilgi sahibi olan bireylerin tükenme düzeyi 8.97 ± 4.21 , duyarsızlaşma düzeyi 7.55 ± 3.99 , yetkinlik düzeyi 9.87 ± 3.02 'dir. Kısmen bilgi sahibi olan bireylerin tükenme düzeyi 10.13 ± 3.89 , duyarsızlaşma düzeyi 8.38 ± 3.78 , yetkinlik düzeyi 9.11 ± 3.26 'dir. bilgi sahibi olmayan bireylerin tükenme düzeyi 9.56 ± 4.28 , duyarsızlaşma düzeyi 9.19 ± 4.36 , yetkinlik düzeyi 8.17 ± 3.10 'dur (Tablo 4.5).

Bölüm hakkında önceden bilgi sahibi olan bireylerin tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında daha düşük puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Duyarsızlaşma alt boyutunda daha düşük ve yetkinlik alt boyutunda bölüm hakkında önceden bilgisi olan bireylerin aldıkları yüksek puan ortalamaları istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Bölümü tercih etmeden önce bilgi sahibi olan bireylerin daha yetkin ve duyarlı oldukları saptanmıştır (Tablo 4.5).

Bölümde okuyor olmaktan memnun olan öğrencilerin tükenme düzeyi 7.79 ± 4.70 duyarsızlaşma düzeyi 6.42 ± 3.84 , yetkinlik düzeyi 10.43 ± 3.19 'dur. Kısmen memnun olan bireylerin tükenme düzeyi 10.94 ± 3.94 , duyarsızlaşma düzeyi 8.38 ± 3.78 , yetkinlik düzeyi 9.24 ± 3.05 'dir. Memnun olmayan bireylerin tükenme düzeyi

11.42 ± 4.10, duyarsızlaşma düzeyi 10.57 ± 3.92, yetkinlik düzeyi 7.63 ± 3.22'dir (Tablo 4.5).

Hemşirelik bölümünde okuyor olmaktan memnuniyet duyan öğrencilerin memnun olmayan ve kısmen memnuniyet duyan gruplara nazaran daha az tükenme ve duyarsızlaşma yaşadıkları görülmektedir. Tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında gruplar arası oluşan bu fark istatistiksel olarak da çok önemli bulunmuştur ($p<0.01$, $p<0.05$). Yapılan Bonferroni testine göre tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında gruplar arası oluşan bu fark, bölümde okuyor olmaktan memnun olan gruptan kaynaklanmaktadır.

Bölümle ilgili beklentilerinin karşılandığını belirten öğrencilerin tükenme düzeyi 6.97 ± 3.78, duyarsızlaşma düzeyi 6.24 ± 3.99, yetkinlik düzeyi 10.43 ± 3.19'dur. Kısmen memnun olan bireylerin tükenme düzeyi 8.64 ± 3.81, duyarsızlaşma düzeyi 6.82 ± 3.23, yetkinlik düzeyi 9.24 ± 3.05'dir. Memnun olmayan bireylerin tükenme düzeyi 10.94 ± 3.94, duyarsızlaşma düzeyi 9.68 ± 3.93, yetkinlik düzeyi 8.35 ± 3.21'dir (Tablo 4.5).

Bölüm ile ilgili beklentilerinin karşılandığını düşünen grubun, aynı soruya "hayır" ve "kısmen" cevabını veren gruplardan daha az tükenme ve duyarsızlaşma yaşadığı ve kişisel başarı noktasında daha yetkin olduğu saptandı (Tablo 4.5). Bütün alt boyutlarda gruplar arası oluşan bu farkın istatistiksel olarak da önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yapılan Bonferroni testine göre tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında gruplar arası oluşan bu fark, bölümden beklentilerinin karşılandığını düşünen gruptan kaynaklanmaktadır.

Araştırmada ileride mesleğe devam etmek isteyen grubun tükenme düzeyi 8.28 ± 3.88, duyarsızlaşma düzeyi 7.38 ± 3.92, yetkinlik düzeyi 9.76 ± 3.11'dir. Mesleği yapmak istemeyen grubun tükenme düzeyi 10.66 ± 4.01, duyarsızlaşma düzeyi 9.31 ± 3.82, yetkinlik düzeyi 8.63 ± 3.22'dir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden mesleğe devam etme isteği gösteren grubun nispeten daha az tükenme ve duyarsızlaşma yaşadığı öte yandan daha yetkin olduğu saptandı (Tablo 4.5). Tüm alt boyutlarda gözlemlenebilen gruplar arası farkın, istatistiksel olarak da önemli saptanmıştır ($p>0.05$).

Araştırmada mesleği ilerletmek ve akademik kariyer yapmak isteyen grubun tüklenme düzeyi 9.06 ± 4.05 , duyarsızlaşma düzeyi 7.56 ± 3.75 , yetkinlik düzeyi 9.69 ± 3.92 'dir. Meslekte ilerleme veya akademik kariyer yapmak istemeyen grubun tüklenme düzeyi 10.68 ± 3.96 , duyarsızlaşma düzeyi 9.45 ± 4.11 , yetkinlik düzeyi 8.35 ± 3.49 'dur.

Araştırmada meslekte ilerleme ve akademik kariyer yapma istekleri sorulan katılımcılarından olumlu görüş beyan edenler ile aynı soruya hayır yanıtını verenler arasında tüklenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında Tablo 4.5'te 'de görülebilen puan farklarının istatistiksel olarak da önemli olduğu saptandı ($p < 0.01$, $p < 0.05$). Buna göre meslekte ilerleme ve kariyer düşünmeyen grubun daha fazla tüklenme ve duyarsızlaşma yaşadığı derslerinde daha az yetkin olduğu saptanmıştır (Tablo4.5).

5.TARTIŞMA

Meslek seçimini bilinçli ve isteyerek yapanların mesleğınn gereklerini yerine getirmede daha başarılı olduğu, bunun da tükenmişlik sendromunu azalttığı bilinmektedir (62). Yapılan çalışmalarda mesleğini kendi isteğı ile seçenlerde tükenmişlik azalmaktadır (65, 66). Bu bölümde hemşire adaylarında gönüllü meslek seçimi ile tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bulguları literatür çerçevesinde tartışılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinde bu konuda yapılan çalışmalar kısıtlı olduğu için diğeri öğrenci gruplarında yapılan çalışmalarla da tartışılmıştır.

Araştırmanın tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde öğrencilerin %53.1'inin erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir (Tablo 4.1). Ülkemizde 2007 yılında çıkarılan yeni hemşirelik yasası ile erkeklerin hemşire olmasının önü açılmıştır (67). Erkek öğrencilerin de hemşirelik mesleğini tercih ediyor olması mesleğe cinsiyetçi yaklaşımı ortadan kaldırması ve mesleğe kazandırdığı avantajlar açısından olumlu değeriendirilebilir (68).

Araştırmada yaş ile tükenmişlik alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin tamamının hemşirelik son sınıf öğrencileri olmaları dolayısıyla büyük çoğunluğunun (%90.5) yaşları 20-24 aralığındadır (Tablo 4.1).

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 63.8'i orta gelir düzeyindedir (Tablo 4.1). Araştırmaya paralel olarak; Türksoy F, İstanbul'da hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin % 79.7'sinin Cihangiroğlu Z, Elazığ ili sağlık yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin % 75'inin orta gelir düzeyinde olduklarını saptamışlardır (69, 70). Bu bulgular, hemşirelik mesleğinin daha çok orta gelir düzeyindeki ailelerin çocukları tarafından tercih edildiğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun (% 63.2) düz lise mezunu olduğu görülmektedir (Tablo 4.1). Araştırmaya paralel olarak; Bayhan'ın Ankara Üniversitesi hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada bölüme normal liselerden katılım %70.5 düzeyindedir. Bu bulgular hemşirelik bölümünün bütün lise türlerinden öğrenci almakla beraber en fazla tercihin düz liselerden olduğunu göstermektedir (71).

Araştırmada mesleği kendi arzusu dışında aile-arkadaş etkisi ve aile arkadaş tercihi seçenler toplam % 48.2, mesleğe devam ettirmek istemeyenler %44.8, mesleği idealindeki meslek olması dolayısıyla tercih edenler %1.1 olarak saptanmıştır (Tablo 4.2). Benzer çalışmalardan Erez'in hemşire ve hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada mesleğe kendi isteği dışında tercih edenler %39.3, Çulha'nın son sınıf hemşirelik öğrencilerinin meslek algılarını incelediği çalışmasında % 50.5 düzeyinde saptanmıştır (72, 73). Türkiye'de Şen Bezirci'nin çalışmasında hemşirelerin %48.1'inin, Mert Haydari'nin çalışmasında hemşirelerin %57.6'sının yüksek düzeyde işten ayrılma niyetinde olduğu belirtilmiştir (74, 75).

Bu araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu da öğrencilerin hemşirelik bölümünü çoğunlukla (%66.9) iş bulma kolaylığı sebebiyle tercih ettikleridir (Tablo 4.2). Araştırmaya paralel olarak Erdoğan ve Akın'ın hemşirelik son sınıf öğrencilerinin iş bulma kaygılarını inceledikleri çalışmada iş bulma kaygısı ile mesleği seçenler %71.4 olarak saptanmıştır (76). Bu bulgular maddi kaygılar ve çevresel etmenlerle yapılan gönülsüz meslek seçimine işaret ederken, özellikle insan sağlığını ilgilendiren hemşirelik mesleğinde bilinçli ve istekli bir meslek kararının öneminin vurgulamaktadır.

Araştırmada saptanan ilgi çekici bir nokta hemşirelik bölümüne girerken meslekle ilgili bilgisi olanların %33.1 düzeyinde olmasıdır (Tablo 4.2). Araştırmaya paralel olarak; Kokmaz ve Görgülü, hemşirelerin mesleğe ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmada meslek hakkında önceden bilgi sahibi olmayanları % 41.5 düzeyinde belirtmişlerdir (77). Bu bulgular, hemşire adaylarının meslek ve meslekte karşılaşabileceği zorluklara dair yeterli oranda ön bilgi edinemediklerini göstermektedir.

Araştırmada bölümde okumaktan memnun olmayanlar % 21.4 iken öğrencilere bölümden duyulan beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı sorulduğunda “hayır” diyenler %52.4'e çıkmaktadır (Tablo 4.2). Bu bağlamda bölümde okumaktan memnun olan öğrencilerin dahi bazı beklentilerinin karşılanmadığı düşünülebilir. Khorshid ve ark.'ının hemşirelerin lisans eğitimin değerlendirmek amacıyla yapmış olduğu araştırma sonuçları hemşirelerin aldıkları lisans eğitimini “ortanın altında” olarak nitelendirdiği görülmektedir (78). Dağ'ın hemşirelerin iş doyumunu incelediği araştırmada çalışmaya

katılan hemşirelerin yarıya yakını (%47.1) öğrenciyken almış oldukları eğitimi yetersiz olarak değerlendirmiştir (79).

Bu durum son sınıf hemşirelik öğrencilerinin okul memnuniyetlerini arttıracak ve eğitimlerini destekleyecek yeni düzenlemelerin gerekli olduğunu ve bölüm hakkında beklentilerinin araştırılması gerektiğini düşündürmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin %44.8'i mesleği yapmak istemediğini %36.2'si meslekte ilerleme veya akademik kariyer yapma eğiliminde olmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 4.2). Hemşirelerin bu görüşü, Povalko'nun meslek ölçütleri bağlamında değerlendirildiğinde hemşirelik mesleğinin geleceği açısından son derece olumsuz bir bulgudur. Ulusoy ve Görgülü'nün bildirdiğine göre Povalko, "mesleğe bağlılığı" meslek ölçütü olarak ele almaktadır ve bir mesleğin, meslek üyeleri tarafından yaşam boyu yapılacak bir uğraş olarak kabul edildiği, iş düzeyindeki uğraşların ise kolayca bırakılabildiği ya da başka bir işle değiştirildiği ifade edilmektedir (80).

Tablo 4.3 incelendiğinde öğrencilerin MTE-ÖF alt boyutlarından aldıkları ortalama puan ve standart sapma düzeyleri görülmektedir. Ölçekten elde edilen puanlar için sınır değer (cut off) olmadığından tükenme var ya da yok şeklinde kategorik bir değerlendirme yapılamamaktadır. Araştırmada hemşire aday öğrencilerin MTE-ÖF alt boyutlarından aldıkları puanlar, tükenme alt boyutunda 11.71 ± 4.97 , duyarsızlaşma alt boyutunda 8.25 ± 3.97 , yetkinlik alt boyutunda 9.20 ± 3.20 olarak saptandı (Tablo 4.3). Benzer çalışmalardan Adoum' un üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada tükenme alt boyutunda 11.50 ± 4.90 duyarsızlaşma alt boyutunda 8.65 ± 4.11 yetkinlik alt boyutunda 10.68 ± 3.96 olarak saptanmıştır (81). Tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında alınan yüksek puan, kişisel başarı alt boyutundaki düşük puanlar tükenmenin varlığını göstermektedir (31).

Araştırmanın sosyo-demografik bulguları ile tükenmişlik alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla tükenme alt boyutunda daha yüksek, yetkinlik alt boyutunda ise daha düşük puan ortalamalarına sahip olduğu, sonuç olarak; kızların erkeklere oranla daha fazla tükenme yaşadığı saptanmıştır (Tablo4.4). Araştırmaya paralel olarak; Esteve'nin İspanya ve Portekiz'deki üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin tükenme düzeylerinin, erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (44).

Cinsiyet ile tükenmişlik alt boyutları arasındaki ilişkiyi inceleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur. Özyurt ve Aslan'ın doktorlar ile yaptıkları çalışmalarda duyarsızlaşmanın erkeklerde daha fazla olduğu, tükenmişliğin diğer alt boyutlarında ise iki grup arasında önemli bir fark olmadığı bulunmuştur (82, 83). Maslach C, araştırmanın aksine cinsiyetin tükenmişlik düzeyleri ile ilişkili olmadığını belirtmiştir (10).

Araştırmalardaki bu farklılıklar, katılımcıların cinsiyet oranlarının ya da katılımcı sayılarının birbirinden farklı olması ile ilgili olabileceği gibi, bizlere cinsiyet faktörünün tükenmişlik için güçlü bir öngörücü olmadığı da düşündürmektedir.

Bu çalışmada yaş grupları ve tükenmişlik alt boyutları arasında önemli farklar saptanamamıştır (Tablo 4.4). Oysa genel kanı tükenmişliğin yaş ilerledikçe arttığı yönündedir (84, 85). Araştırmanın aksine Ören ve Türkoğlu, öğretmen adaylarında tükenmişliği inceledikleri çalışmada yaş arttıkça tükenmişliğin arttığını saptamışlardır (43). Üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmalarda ise, genel olarak yaş ile tükenmişlik arasında ilişki olmadığını savunan çalışmalar ağırlıktadır (86, 87).

Üniversite öğrencileriyle yapılan tükenmişlik çalışmalarında yaş ve tükenmişlik düzeyi arasında ilişkinin olmaması yaş farklarının tükenmişlik oluşturmayacak derecede yakın oluşlarından kaynaklı olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmada sosyo-ekonomik durum ile tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olduğu gelir arttıkça tükenmişlik düzeyinin arttığı, yetkinlik düzeyinin azaldığı saptanmıştır (Tablo 4.4). Fakat Altay ve arkadaşları yaptığı bir çalışmada 2010 yılında üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin gelir düzeyi ile tükenmişlik belirtileri arasında istatistiksel olarak önemli düzeyde bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (88). Yine benzer olarak; Ören ve Türkoğlu, öğretmen adaylarında tükenmişliği çeşitli değişkenlere göre incelemişler ve sonuç olarak sosyo-ekonomik durumun öğrencilerin tükenmişliğini etkilemediğini saptamışlardır (43).

Hemşire adaylarının tükenmişlik düzeyleri mezun oldukları lise türüne göre farklılık göstermemektedir (Tablo 4.4). Verilen derslerin içerikleri bakımından mesleğin çalışma şartlarını bilerek okudukları programa daha bilinçli gelmeleri açısından sağlık lisesi mezunlarının tükenmişlik düzeylerinin düşük olması yönünde bir sonuç beklenirken, bu çalışmada lise türü değişkeni açısından gruplar arasında önemli bir

fark saptanmamıştır (Tablo 4.4). Bu sonuç lise türüne göre tükenmişlik düzeyi beklentisini karşılamamıştır. Araştırmaya paralel olarak; Çavuşoğlu öğretmen adayları üzerinde tükenmişlik üzerine yapılan çalışmada benzer bulgulara rastlamış, lise türü değişkenin tükenmişlik düzeyi üzerinde etkisi olmadığını belirtmiştir (89). Bu durumda üniversite son sınıfa devam eden hemşire adaylarının tükenmişlik yaşamalarında lise türünün etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Yapılan araştırmalarda meslek seçiminde “garantili iş sahibi olma eğiliminin” ailenin ekonomik seviyesine paralel olarak azaldığı, ekonomik seviyesi düşük olan ailelerdeki öğrencilerin meslek seçiminde “garantili iş sahibi olma isteğinin” yüksek olduğu, tersi durumda ise öğrencilerin “garantili iş sahibi olma isteğinin” düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (6, 56).

Gençler, meslek seçiminde etkili olduğunu ifade ettikleri faktörleri, çoğu zaman kendi meslek tercihlerine yansıtamamaktadırlar. Gençler, aile ve çevrenin meslek seçiminde, diğerleri kadar önemli bir faktör olmadığını ifade etseler de, hemen hepsinin tercih ettiği mesleğin sağlayacağı olanaklardan biri de, aile ve çevrenin istek ve beklentilerini sağlayacak olmasıdır (56).

Araştırmada bölüme kendi tercihiyle yerleşen öğrencilerin aile-arkadaş tercihi veya etkisiyle yerleşenlerden daha az tükenmişlik yaşadığı saptanmıştır (Tablo 4.5). Aile arkadaş tercihiyle bölüme yerleşen öğrencilerin tükenmişlik ve mesleğe karşı duyarsızlaşma eğilimlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4.5). Araştırmaya paralel olarak; Metin Ö, hemşireler üzerinde yapılan bir araştırmada hemşireliği isteyerek seçenler ile seçmeyenler karşılaştırıldığında, bu mesleği gönüllü olarak seçenlerin diğerlerine göre daha az tükenme ve daha fazla kişisel başarı yaşadıklarını saptamıştır (90). Bu durum işini severek ve isteyerek yapan hemşirelerin tükenmişlik sendromuna karşı diğerlerinden daha dirençli olduklarını göstermektedir (90).

Öğrencilerin meslek seçiminde çevresel etkiler ve maddi kaygılar ile hareket etmesi hemşirelik mesleğinin gelişimini ve verilen tedavi ve bakım kalitesini olumsuz etkileyebileceği düşünülebilir.

Bölüm hakkında önceden bilgisi olmayan bireylerin daha fazla tükenme ve duyarsızlaşma yaşadığı saptanmıştır (Tablo 4.5). Bu da ülkemizde üniversite eğitimi almak istediğimiz dallar ve çalışma hayatı hakkında yeterince bilgilendirilmediğimizi düşündürmektedir.

Araştırmada bölümde okuyor olmaktan duyulan memnuniyet ile tükenmişlik arasında önemli bir ilişki olduğu, bölümde okumaktan duyulan memnuniyet arttıkça; tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinin azaldığı, yetkinlik düzeyinin arttığı saptanmıştır (Tablo 4.5). Bir insanın işi onun kendisine duyduğu güveni ve diğer insanlarla ilişkilerini etkiler. Bu bağlamda, bir meslek grubu olarak algılanan ve tükenmişlik sendromu yaşatma boyutuna sahip olan öğrencilik döneminde, istediği okulda okuyamayan öğrencilerde ders başarısının genelde daha düşük olduğu gözlenmiştir (91).

Araştırmada bölüm ile ilgili beklentilerin karşılanması ile tükenmişlik düzeyi arasında önemli bir ilişki olduğu, beklentilerin karşılanma düzeyi arttıkça tükenme ve duyarsızlaşmanın azaldığı, yetkinlik düzeyinin ise arttığı saptanmıştır (Tablo 4.5). Araştırmaya paralel olarak; Schaufeli & diğ. üniversite öğrencilerinin tükenmişlik ve okul bağlılığı düzeylerini inceledikleri çalışmada bölümden duyulan beklentilerin karşılanması tükenmişlik düzeyi ile ilişkili bulunmuş, beklentilerin karşılanma düzeyi azaldıkça tükenmişliğin arttığı görülmüştür (49).

Maslach C, tükenmişliği istifa planları, işten ayrılma ve iş devamsızlığıyla ilişkili bulmuştur (10). Bu araştırmada da ileride mesleğe devam etmek isteyen ile istemeyen grup arasındaki tükenme duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyut düzeyleri arasında önemli bir fark saptanmıştır (Tablo 4.5). Araştırmaya paralel olarak; Elmas Ü, mesleğini bırakmayı ya da değiştirmeyi düşünen tıp fakültesi öğrencilerinde duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma düzeyini yüksek saptamıştır (92).

Elde edilen bu bulgular; mezuniyet öncesi dönemde yapılabilecek uygun araştırmalarla tükenmişliğe neden olan ve mesleği bırakmayı düşündüren risk faktörlerini saptamak gerektiğini düşündürmektedir.

Araştırmada meslekte ilerleme veya akademik kariyer yapma istekleri olan grup ile diğer bir grup arasında ki tükenmişlik alt boyut düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır (Tablo 4.5).

Meslek seçimi kişinin hayatında vereceği en önemli kararlardan bir tanesidir. Bireyin ileriki yaşamının büyük bir bölümünde aile ve sosyal yaşantısına, kariyer planlarına ve maddi standartlarına etki edecek olan bu karar verilirken bilinçli ve istekli bir seçim yapmak önemlidir. Araştırmada hemşirelik bölümünü kendi isteğiyle

seçenlerin daha az tükenmişlik yaşadıkları daha kişisel başarı alt boyutunda daha yetkin oldukları saptanmıştır (Tablo 4.5).Araştırmaya paralel olarak; Elmas Ü, tıp fakültesini gönüllü tercih eden öğrencilerde duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve yetkinlik düzeyini yüksek saptamıştır (92).

Hemşirelik mesleğini kendine has bilgi beceri ve uygulamaları olan profesyonel bir meslek olarak düşünüldüğünde; meslek kararında gönüllü ve bilinçli bir tercih, hemşirelik mesleğinin ilerleme ve gelişim kaydetmesine, bakım ve tedavi kalitesinin artmasına yardımcı olacaktır.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşire adaylarında gönüllü meslek seçimine ilişkin tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edildi:

- Gönüllü meslek seçimi ile tükenmişlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu, mesleği gönüllü seçenlerde daha az tükenmişlik görüldüğü ($p<0,05$),
- Cinsiyet ve tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla tükenme yaşadığı ($p<0,05$),
- Hemşire adaylarının büyük çoğunluğunun orta gelir düzeyinde olduğu
- Öğrencilerin yarısından fazlasının bölümü kendi isteğiyle seçtiği
- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun bölümü iş bulma kolaylığı sebebiyle seçtiği,
 - Öğrencilerin büyük çoğunluğunun tercih döneminde bölümle ilgili bilgisi olduğu,
 - Öğrencilerin çoğunluğunun bölümde okuyor olmaktan memnun olduğu,
 - Öğrencilerin yarısından fazlasının bölümden beklentilerinin karşılanmadığını,
 - Hemşire adaylarının yarısından fazlasının mesleğe devam etmek istediği görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğrencilerin tercih döneminde hemşirelik mesleğiyle alakalı bilinçlendirilmesi bu sayede bölüme kendi tercihi ile gelenlerin oranının arttırılması
- Hemşirelik lisans öğrencilerinin bölümden duyulan beklentilerinin araştırılması konusunda çalışmalar yapılması
- Hemşirelik adayı öğrencilerinin yüksek düzeyde saptanan mesleğe devam etmeme isteklerinin sebeplerinin detaylı araştırılması önerilebilir.
- Hemşire adayı öğrencilerin tükenmişliklerinin üzerinde etkili olabilecek farklı değişkenlerin ortaya çıkması için yeni çalışmaların yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Kırılmaz, A.Y., Çelen, Ü. ve Sarp, N. “İlköğretimde Çalışan Bir Öğretmen Grubunda “Tükenmişlik Durumu” Araştırması”, İlköğretim-online 2003; 2: (1)2-9.
2. Maslach, C. ve Leiter, M.P. The truth about burnout: How organizations cause personal stress and what to do about it. San Francisco: Jossey Bass, 1997.
3. Maslach C. ve Jackson SE. The Measurement of Experienced Burnout. *J Occup Behav* 1981; 2(1): 99-113.
4. Salanova, M., Schaufeli, W. B., Martinez, I., & Breso, E. How obstacles and facilitators predict academic performance: the mediating role of study burnout and engagement. *Anxiety, Stress & Coping* 2009; 23(1): 53-70.
5. Schaufeli W. B & Taris T. W. The conceptualization and measurement of burnout: common ground and worlds apart. *Work Stress* 2005; 19(3): 256-62.
6. Kuzgun Y. Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş, Ankara, Nobel Yayınları, 2000: 3.
7. Kuzgun Y. Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar, Ankara, 2000: 2.
8. Karakuş H. Hemşirelerin İş Tatmin Düzeyleri: Sivas İli Örneği, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2011; 3(6): 56-57.
9. Tümkiye, S. “Öğretmenlerdeki tükenmişlik, görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları” Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi 1996.
10. Kutsal D. Lise öğrencilerinin tükenmişliklerinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi 2009.
11. Aypay, A. Ortaöğretim Okul Tükenmişliği Ölçeği (OÖTÖ). Eğitim ve Bilim 2012; 12(2): 782-87.
12. Gündüz, B., Çapri B. & Gökçakan Z. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 2012; 19(1): 38-55.
13. Leiter, M. P. ve C. Maslach “Burnout and Quality in a Speed-Up World”, *J Quality Part* 2001: 24(2): 48-51.

14. Maslach, C., Schaufeli, W. B. ve Leiter, M. P. Job Burnout. *Annu Rev psych* 2001; 52(1): 397 – 422
15. Ertürk E. ve Keçioğlu T. Çalışanların İş Doyumları İle Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Öğretmenler Üzerine Örnek Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış* 2012; 12(1): 39-52.
16. Şanlı, S. “Adana ilinde çalışan polislerin iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi 2006.
17. Tunç T. Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ile Rol Çatışması ve Rol Belirsizliği Arasındaki İlişki: Bir Üniversite Hastanesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi 2008.
18. Özdemir, H. D. Üniversite Akademik Personelinin Görev Unvanları Açısından Tükenmişlik Düzeylerinin Araştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi 2011.
19. F. Kervancı, Tükenmişlik Sendromunun Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisini Araştırmaya Yönelik Araştırma, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi 2013.
20. Erçen, Yoğun, A.E. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Mersin İlinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme, <http://egitim.cu.edu.tr> 21 Haziran 2018
21. Leiter M.P, Maslach C. The Impact of Interpersonal Environment on Burnout and Organizational Commitment. *Journal Organ Behav* 1988; 9(4): 297-308.
22. B.Kaya, Ebelerin İş Doyumu ve Tükenmişlik Durumlarını Etkileyen Faktörler, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi 2009.
23. Freudenberger, H. J. ve G. Richelson *Burn-Out; How to Beat the High Cost of Success*, Bantam Boks, Doubleday & Company, Inc., New York, 1981.
24. K. Ardiç- S. Polatçı, “Tükenmişlik Sendromu ve Madalyonun Öbür Yüzü: İşle Bütünleşme”, Erciyes Üniversitesi, *İİBF Dergisi* 2009; 32(1): 30.
25. Koyuncu, M. “Üniversite Öğretim Elemanlarında Tükenme Duygusu ve Kurumdan Ayrılma isteğine Etkisi.” 9. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2001: 349-60.
26. Cordes, C. L. ve T. W. Dougherty “A Review and an Integration of Research on Job Burnout”, *Acad Manag Rev* 1993; 18(4): 621-56.

27. Freudenberger, H. J. - Richelson G., Burn-Out; How to Beat the High Cost of Success, New York 1981.
28. Maslach, C. ve P. G. Zimbardo *Burnout – The Cost of Caring*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey 1982.
29. Koç, H., Arslan, S. ve Topaloğlu I. G. Differentiation of burnout syndrome by profession and job: Gazi burnout inventory. *Review of Economic and Business Studies* 2009; 4(1): 49-162.
30. Burke, R. J. ve E. R. Greenglass “Hospital Restructuring and Psychological Burnout in Nursing Staff”, *Equal Opp Int* 2001; 20(1/2): 61-71.
31. Reynolds, D. ve M. Tabacchi “Burnout in Full Service Chain Restaurants”, *The Cornell H.R.A. Quarterly* 1993; 34(2): 62-68.
32. Kaçmaz, N. “Tükenmişlik Sendromu”, *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi* 2005; 68(1): 29-32.
33. Balcıoğlu İ, Memetali T, Rozant R. Tükenmişlik Sendromu, *Dirim Tıp Gazetesi* 2008; 83(1): 99-104.
34. Çapri, B., Gündüz, B.ve Gökçakan, Z. Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu (MTE-ÖF)’nun Türkçe’ye uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2011; 1(40): 134–47.
35. Yang, H. J. Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrolment programs in Taiwan’s technical-vocational colleges. *Int J Educ Dev* 2004; 24(3): 283-301.
36. Zhang, Y., Gan, Y., & Cham, H. Perfectionism, academic burnout and engagement among Chinese college students: A structural equation modeling analysis. *J Individ Differ* 2007; 43(6): 1529-40.
37. Erturgut R. , Soyşekerci S. An empirical analysis on burnout levels among second year vocational schools students. *Procedia Soc Behavl Sci* 2010; 2(2): 1399–1404.
38. Karsavuran S. Sağlık Sektöründe Tükenmişlik: Ankara’daki Sağlık Bakanlığı Hastaneleri Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyleri. H.Ü. *İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2014; 32(2): 133-65
39. Sinat Ö. Psikiyatri Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeylerinin Araştırılması, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi 2007.

40. Solmuş T. İş Yaşamında Duygular ve Kişilerarası İlişkiler, Tükenmişlik, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2004: 101-11.
41. Schaufeli, W. B., Salanova, M., Gonzales- Roma, V. & Bakker, A. The measurement of burnout and engagement: A confirmatory factor analytic approach. *J Happiness Stud* 2002; 3(1): 71-92.
42. Addis, R. S. Burnout among undergraduate athletic training students. Dissertation. California University 2006.
43. Ören, N. & Türkoğlu, H. Öğretmen adaylarında tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2006; 1(1): 16.
44. Esteve, E. B. *Well-being and performance in academic settings. The predicting role of self-efficacy*. Universitat Jaume I. Dissertation 2008.
45. Pisarik, C. Motivational orientation and burnout among undergraduate college students. *College Stud J* 2009; 43(4): 12-38.
46. Yılmaz, T. D. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanelerinde tıpta uzmanlık öğrencilerinin tükenmişlik düzeyi ve ilişkili etmenler. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı. Uzmanlık Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi 2009.
47. Uludağ, O. & Yaratan, H. The effect of burnout on engagement: An empirical study on tourism students. *Journal of Hospitality* 2009; 9(1): 1473-8376
48. Schaufeli, W. B., Leiter, M. P., Maslach, C., & Jackson, S. E. Maslach Burnout Inventory—General Survey. In C. Maslach, S. E. Jackson ve M. P. Leiter (Eds.), *The Maslach Burnout Inventory—Test manual* (3rd ed.). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press, 1996.
49. Schaufeli, W. B., Martinez, I., Marques-Pinto, A., Salanova, M., & Bakker, A. Burnout and engagement in university students: A crossnational study. *J Cross-Cult Stud* 2002; 33(5): 464-81.
50. Ergin, C. Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin uyarlanması. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1992.
51. J.L. Hoppok, Occupational Information, Third Ed. New York: Mc Grav Hill Book Co. Aktaran. Yıldız Kuzgun, Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş, Ankara, Nobel Yayınları, 2003: 6.
52. Uysal, Ş. Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi, 12. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1970.

53. Osman Özcan, Ülkemiz İçin İsabetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3251, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1985:19.
54. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayını, No:549, Ankara, 1988.
55. MEB, Megep Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Akademik, Spor ve Sanat Eğitim Alanları, Ankara, MEB Yayını, 2006: 5-10.
56. BEKLEVİŞ F. “Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi” Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2007.
57. Yüksel Ö. Eğitim ve Okul Yöneticiliği. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2004.
58. Erençin, H., Dedeoğlu, N., “Sağlığı ölçmenin Kolay Bir Yolu; Algılanan Sağlık” 1997, 12: 11-16.
59. Bertan, M., Güler Ç., “Halk Sağlığında Temel Bilgiler”, Güneş Kitabevi, Ankara, 1995, 323-5.
60. Çatalca, H. Sağlık Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2003.
61. Altay B, Gönener D, Demirkıran C. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyleri ve aile desteğinin etkisi. *Fırat Tıp Dergisi* 2010; 15(1): 10-16.
62. Erbil, N. & Yılmaz, A. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçme kararlarını ve bakış açılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Hemşirelik Forumu* 2008; 2(1): 46-51
63. Shanafelt TD. Bradley KA. Wipf JE. Back AL. Burnout and self-reported patient care in an internal medicine residency program. *Ann Intern Med* 2002, 136(5): 358-67.
64. Biçer T, Bebiş H, İnanç N. Temel Sağlık Hizmetleri ve Toplum Sağlığı Hemşireliği Eğitiminin İrdelenmesi. *Hemşirelik Forumu* 2001; 4: 26-31
65. Duquette Kerouac, Sandhu ve Beaudet., 1994). Duquette, A., Kerouac, S., Sandhu, B., & Beaudet, L. Factors related to nursing burnout: a review of empirical knowledge. *Issues Ment Health Nurs* 1994; 15(4): 337-58.
66. Aktuğ Y, Susur A, Keskin S, Balcı Y, Seber G. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde çalışan hekimlerde tükenmişlik düzeyleri. *Osmangazi Tıp Dergisi* 2006; 28(2): 91-101.

67. Kaya, N., Turan, N., Öztürk, A. Türkiye’de Erkek Hemşire İmgesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2011; 8(1): 12-19.
68. Meadus, R.J., Twomey, J.C. Men İn Nursing: Making The Right Choice. *Can Nurse* 2009; 103(2): 13-16.
69. Türksoy B. “Hemşirelik Fakültesi öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Stresle Baş etme Yöntemi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi 2014.
70. Cihangiroğlu Z. “Elazığ Sağlık yüksekokulu Öğrencilerinin Sağlıklı Yaşam Biçimleri Davranışları ve Etkileyen Faktörler”, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi 2010.
71. Bayhan S. “Ankara Üniversitesi Cebeci Sağlık Yüksek Okulu Öğrencilerinin ve Tıp Fakültesi Hemşirelerinin Meslek Riskleri Konusunda Bilgi Düzeyleri”, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi 2005.
72. Erez Ü. Hemşirelik Fakültelerinde İş Edinme Kaygısının İncelenmesi ve Demografik Faktörlerle İlişkisi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi 2014.
73. Çulha Y. “Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelik Değerleri, Duygusal Zeka Düzeyleri ve Bireyselleştirilmiş Bakım Algılarının İncelenmesi” Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi 2018.
74. Şen Bezirci S. Farklı Kuşaklardaki Hemşirelerin Meslekten ve işten ayrılma niyetleri ile iş doyumlarının incelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi 2012.
75. Mert Haydari S. Farklı Kuşaklardaki Hemşirelerin Meslekten ve İşten Ayrılma Niyetleri ile Örgütsel ve Mesleki Bağlılıklarının incelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi 2014.
76. Erdoğan E, Akın B, Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Kaygısı ve Umutsuzluk Düzeyleri, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2016; 32(1): 72-89.
77. Korkmaz F, Görgülü S, Hemşirelerin, Meslek Ölçütleri Bağlamında Hemşireliğe İlişkin Görüşleri. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 2010; 17(1): 17

78. Khorshid L, Eşer İ, Zaybak A, Yapucu Güneş Ü ve Çınar Ş. Hemşirelik yüksekokulu mezunlarının aldıkları lisans eğitimine ilişkin Görüşleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2010; 23(1): 1-14.
79. Dağ Güneş D. Elazığ İli Fırat Tıp Merkezi, Devlet Hastanesi, SSK Hastanesi ve Merkez Sağlık Ocaklarında Görev Yapan Hemşirelerin İş Doyumlarının Değerlendirilmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi 2006.
80. P Ulusoy MF, Görgülü RS. Hemşirelik esasları-temel kuram, kavram, ilke ve yöntemler. Ankara: 72 TDFO Ltd. Şti.; 2001.
81. Adoum S. "Süleyman Demirel Üniversitesinde Okuyan yerli ve Yabancı Öğrencilerin Tükenmişlik Düzeylerin Belirlenmesi", Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi 2017.
82. Aslan D, Kiper N, Karaagaoğlu E, Topal F, Güdük M, Cengiz Ö S. Türkiye’de Tabip Odalarına Kayıtlı Olan Bir Grup Hekimde Tükenmişlik Sendromu Ve Etkileyen Faktörler. Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 2005.
83. Özyurt A, Hayran O, Sur H. (2006). Predictors Of Burnout And Job Satisfaction Among Turkish Physicians. *Qjm: J Int Association Physicians* 2006; 99(3): 161-9.
84. Erol ve ark. Asistan hekimlerde tükenmişlik: iş doyumunu ve depresyonla ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2007; 8(4): 241-7.
85. Barutçu E, Serinkan C, Günümüzün önemli sorunlarından biri olarak tükenmişlik sendromu ve Denizli’de yapılan bir araştırma. *Ege Akademik Bakış Dergisi* 2008; 8(2): 541-61.
86. Santen SA, Holt DB, Kemp JD, Hemphill RR. Burnout in medical students examining the prevalence and associated factors. *South Med J* 2010; 103(8): 758-63.
87. Güdük M, Erol ğ, Yağcıbulut Ö, Uğur Z, Özvarış B, Aslan D. Ankara'da bir tıp fakültesinde okuyan son sınıf öğrencilerde tükenmişlik sendromu, *Sted dergisi* 2005; 14(8): 169-73.
88. Altay B, Gönener D, Demirkıran C. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyleri ve aile desteğinin etkisi. *Fırat Tıp Dergisi* 2010; 15(1): 10-16.

89. Çavuşoğlu, İ. “Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Tükenmişlik Düzeyi İncelemesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi 2009.
90. Metin Ö, Özer F. Hemşirelerin tükenmişlik düzeyinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2007; 10(1): 58-66.
91. Özkürkçügil Çorapçıoğlu A. Bir mediko-sosyal merkeze genel sağlık sorunları ile başvuran öğrencilerden psikiyatrik tanı alanlarda bazı sosyodemografik özellikler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1999; 10(2): 115-22.
92. Elmas, Ü. “Öğrencilerin 5. Ve 6. Sınıf Tıp Öğrencilerinde Anksiyete, Depresyon ve Tükenmişlik Düzeyi”, Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı. Uzmanlık Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi 2012.

EKLER

EK-1. Özgeçmiş

Veysel ALKIN 1987 Siirt doğumlu. İlköğretim ve lise eğitimini Siirt'te tamamladı. 2007-2011 yılları arasında Siirt Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda üniversite eğitimini tamamladı. 2011-2012 tarihleri arasında Siirt Devlet Hastanesi Yoğun Bakım Ünitesinde hemşire olarak görev yaptı. 2012-2013 tarihleri arasında Tunceli Üniversitesi'nde ÖYP kapsamında araştırma görevlisi olarak görev yaptı. 2013 Yılında Siirt Üniversitesinde Araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 2014 yılında İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Hemşirelik Programında yüksek lisans eğitimine başladı.

EK-2. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu hemşire adaylarında gönüllü meslek seçimi ile tükenmişlik düzeyi ilişkisinin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıdaki sorulara vereceğiniz doğru yanıtlar tez çalışmamızın anlamlı sonuçlar vermesi açısından önemlidir.

Katılımınız için

teşekkür ederiz!

ÖĞRENCİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1).Cinsiyet

Erkek() Kız()

2). Kaç Yaşındasınız?

.....

3).Hangi tür liseden mezun oldunuz?

Düz lise() Teknik lise () Anadolu –Fen Lisesi () Sağlık Lisesi ()

4). Hemşirelik Bölümünü nasıl tercih ettiniz?

Kendi tercihim () Aile-Arkadaş yönlendirmesi () Aile-Arkadaş tercihi ()

5).Hemşirelik bölümünü tercih etmedeki sebebiniz nelerdir?

Mesleği seviyor olmam() İş bulma kolaylığı () Toplumdaki yeri ve önemi ()

İdealimdeki meslek Olması () Aile-arkadaş etkisi()

6).Bu bölümü Tercih etmeden önce bölümle ilgili bilgi sahibi miydiniz?

Evet() Hayır() Kısmen ()

7).Bu bölümde okuyor olmaktan memnun musunuz?

Evet() Hayır() Kısmen ()

8).Hemşirelik bölümü ile ilgili beklentilerinizin karşılandığını düşünüyor musunuz?

Evet() Hayır() Kısmen ()

9). İleride mesleği devam ettirtmeyi düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır()

10).Bu meslekte kendinizi daha ileri düzeyde geliştirmek istiyor musunuz ?

Evet () Hayır()

EK-3. Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu

Lütfen aşağıdaki önermeleri kendinize uygun bulduğunuz rakamları yuvarlak içine alacak şekilde cevaplandırınız.

0=Hiçbir zaman, 1= Bazen, 2=Genellikle, 3=Çoğu zaman, 4=Her zaman

MASLACH TÜKENMİŞLİK ENVANTERİ – ÖĞRENCİ FORMU

1	Derslerimden duygusal olarak yıldığımı hissediyorum	0	1	2	3	4
2	Okula başladığımdan beri derslere olan ilgim azaldı	0	1	2	3	4
3	Derslerimde karşılaştığım problemleri etkili bir şekilde çözebilirim	0	1	2	3	4
4	Okuldaki bir günün sonunda kendimi bitkin hissediyorum	0	1	2	3	4
5	Derslerime ilişkin isteğim azaldı	0	1	2	3	4
6	Sabah kalkıp yeni bir okul gününe başlamak zorunda olduğumu düşündüğümde kendimi yorgun hissediyorum	0	1	2	3	4
7	Derslerimin potansiyel yararlılığı konusunda kuşku duyuyorum	0	1	2	3	4
8	Bana göre iyi bir öğrenciyim	0	1	2	3	4
9	Ders çalışmak veya bir derse girmek benim için gerçekten bir yükür	0	1	2	3	4
10	Derslerimin öneminden kuşkuluyum	0	1	2	3	4
11	Derslerden tükendiğimi hissediyorum	0	1	2	3	4
12	Ders aldığım süre boyunca birçok ilginç şey öğrendim	0	1	2	3	4
13	Ders esnasında, yapılan şeylerde etkin olduğumdan eminim	0	1	2	3	4

EK-4. Etik Kurul Onayı

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
(Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu)

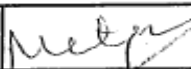

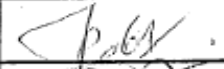
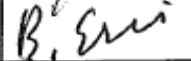

Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Karar Sayısı
02.02.2016	3.	2016/3-9

Karar No: 2016/3-9: Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 02.02.2016 tarihinde Rektör Yardımcıları Toplantı odasında toplandı. İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesinde Doç. Dr. Rukiye AYLAZ'IN sorumlu araştırmacı olduğu, Siirt Üniversitesinde Arş. Gör. Veysel AKIN'IN "Hemşire Adaylarında Gönüllü Meslek Seçimi ile Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki ilişki" başlıklı çalışmasının Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından uygun olup-olmadığının onayı ile ilgili raportör raporu görüşüldü. Çalışma Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından değerlendirildiğinde çalışmada herhangi bir etik kusur olmadığına; oy birliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR

**ETİK KURUL
SEKRETERYASI**

Seda HAKAN
Müdür

Prof.Dr. Nusret AKPOLAT	KATILMADI		
Etik Kurul Başkanı			
Prof.Dr.Metin Fikret GENÇ		Prof.Dr. Osman CELBİŞ	
Etik Kurul Başkan Yardımcısı		Etik Kurul Üyesi	
Prof.Dr. Kadir ERTEM		Prof.Dr. N. Tülin POLAT	
Etik Kurul Üyesi		Etik Kurul Üyesi	
Prof.Dr. Behice ERCİ		Prof.Dr.İbrahim ŞAHİN	
Etik Kurul Üyesi		Etik Kurul Üyesi	